

Diak

**Gunnar Blomerus,
Marita Friman ja
Voitto Friman**

Diakonia-ammattikorkeakoulu
Sosiaali- ja terveystieteiden
ammattikorkeakoulututkinto
Sosionomi (AMK)
Opinnäytetyö, 2020

TOIVON KIPINÄ

Suunnitelma Salon romaneiden toimintakeskuksen käynnistämiseksi

TIIVISTELMÄ

Blomerus, Gunnar, Friman, Marita & Friman, Voitto
Toivon kipinä
Suunnitelma Salon romaneiden toimintakeskuksen käynnistämiseksi
Sivuja 49+2 liitettä
Syksy 2020
Diakonia-ammattikorkeakoulu
Sosiaali- ja terveystieteiden ammattikorkeakoulututkinto
Sosionomi (AMK)

Opinnäytetyön tavoite on luoda matalan kynnyksen toimintakeskuksensuunnitelma Salon romaneille. Toimintakeskuksen tarkoitus on ehkäistä syrjäytymistä sosiaalisen kuntoutuksen näkökulmasta.

Toimintakeskuksen käynnistämiseen luodaan suunnitelma, joka mahdollisesti vahvistaa romanien osallisuutta ja yhteisöllisyyttä sekä kulttuuri-identiteettiä.

Opinnäytetyössä annetaan tiivis kokonaisuus romanikulttuurista ja historiasta sekä tuodaan esille, miten romanien tapakulttuuri on muuttunut ja tuonut uusia haasteita sekä ongelmia romaniyhteisöön. Toimintakeskussuunnitelma on yksi keino, jolla romaniyhteisön yhteisöllisyyttä voidaan parantaa. Toimintakeskuksen tavoite on palvella kaikkia ikäryhmiä Salon romaniyhteisössä.

Opinnäytetyössä haastateltiin asiantuntijoita, jotka toimivat vastuhenkilöinä eri toimintakeskuksissa, jotka olivat suunnattuja romaneille. Haastattelut toivat esiin toimintakeskuksien tarpeellisuuden, koska niiden kautta avun tarjoaminen syrjäytyneille romaneille madaltuu ja mahdollistaa heidän pääsynsä taikaisin kiinni yhteiskuntaan.

Opinnäytetyössä Webropol-kysely Salon romaneille toimintakeskuksen tarpeellisuudesta. Kyselyyn saatiin 21 vastausta. Vähäisestä kyselyyn osallistuneiden määrästä huolimatta voidaan päätellä, että Salon romanit kaipaavat yhteisöllisyyttä sekä yhteistä tekemistä.

Asiasanat: osallisuus, romanikulttuuri, sosiaalinen kuntoutus, syrjäytyneisyys

ABSTRACT

Blomerus, Gunnar, Friman, Marita & Friman, Voitto
Prevention of exclusion Action Plan for Romani people of Salo – Activity Center Toivon Kipinä
Pages 49 and 2 attachments
Autumn 2020
Diakonia University of Applied Sciences
Polytechnic degree in social and health care
Bachelor of Sociology

The aim of the thesis was to create a low-threshold activity center model for the Romani people. The purpose of the action center is to prevent exclusion from the point of view of social rehabilitation.

The developed model for the activity center aims to strengthen inclusion and communality, as well as cultural identity of Romani people.

The thesis provides a concise overview of Roma culture. Furthermore, it highlights how the customary culture of the Roma people has changed and brought new challenges and problems to the Roma community. The activity center model is one way in which the communality of the Roma community can be improved. The aim of the activity center is to serve all age groups in the Roma community in Salo.

The thesis interviewed experts who act as responsible persons in various activity centers, which were aimed at the Roma. The interviews highlighted the need for activity centers for the Roma people, as they made it easier to provide help to marginalized Roma people and made it possible for them to re-enter society.

For the thesis was carried out a Webropol survey for the Roma in Salo on the need for an activity center. 21 responded the survey. Despite the small number of responds, it can be concluded that the Romani people in Salo wish communality and common activities.

Keywords: inclusion, Roma culture, social rehabilitation, exclusion

SISÄLLYS

JOHDANTO.....	4
2 ROMANIKULTTUURI.....	6
2.1 Suomen romanien historia.....	6
2.3 Tapakulttuuri.....	7
2.3 Romanikieli	13
2.4 Syrjäytyminen romanikulttuurissa	15
3 SOSIAALINEN KUNTOUTUS.....	17
4 OPINNÄYTETYÖN TAVOITE JA PROSESSIN KUVAUS.....	20
5 HAASTATTELUT SUUNNITTELUN KÄYNNISTÄJINÄ.....	22
5.1 Aineiston keruu ja analyysi.....	27
5.2 Haastateltavien näkemykset toimintakeskuksesta	30
5.3 Opinnäytetyön suunnittelu.....	35
5.4 Opinnäytetyön toteutus	36
6 TOIMINTASUUNNITELMA TOIMINTAKESKUKSELLE.....	37
6.1 Toimintakeskus	38
6.2 Sosiaalinen kuntoutus toimintakeskuksessa	41
6.3 Yhteisöllisyys toimintakeskuksessa	41
6.4 Palaute suunnitelmasta.....	42
POHDINTA.....	44
LÄHTEET.....	47
LIITE 1: Asiantuntija haastattelukysymykset.....	50
LIITE 2. Webropol kysely Salon romaneille.....	51

JOHDANTO

Romanikulttuurin muutos näkyy vahvimmin siinä, ettei perinteinen romanikulttuuri välity nuoremmille samoin kuin se välittyi silloin, kun vanhukset olivat tiivis osa yhteisön arkea. Olemme tilanteessa, jossa romanien oma kieli on esimerkiksi katoamassa ja on virallisesti yksi uhanalainen kieli maailmassa. Myös tapakulttuuri on samalla kokenut suuren muutoksen. Asiat, jotka ennen olivat itsestään selviä, eivät nykynuorille ole enää sitä. Tämä on tuonut mukanaan ongelmia romanikulttuurin sisälle. Nykyisin nuoret ovat omaksuneet paljon kantaväestön tapoja eivätkä osaa noudattaa romanien tapakulttuuria. Tämä on johtanut siihen, etteivät nuoret halua tai uskalla olla kanssakäymisissä vanhempien romanien kanssa. Tämä johtaa lopulta syrjäytymiseen yhteisöstä sekä sen kautta koko yhteiskunnasta varsinkin romaninuorten kohdalla.

Tämä opinnäytetyö on toimintasuunnitelma matalan kynnyksen toimintakeskukselle, jonka tarkoituksena on ehkäistä syrjäytymistä sosiaalisen kuntouksen näkökulmasta, Salon seudulla asuvien romaneiden tarpeet huomioon ottaen. Toimintasuunnitelman ajatuksena on vahvistaa romaneiden osallisuutta ja yhteisöllisyyttä sekä vahvistaa kulttuuri-identiteettiä.

Ajatuksena on tuoda Saloon hanke, joka edistäisi romaneiden osallistumista sekä madaltaisi kynnyksiä koulutukseen ja työelämään. Toimintasuunnitelmassa otamme huomioon eri ikäryhmät ja heidän iänmukaiset tarpeensa. Ikäryhmien tarpeet selvitämme kyselyllä, johon mietimme sopivat kysymykset. Kysymysten avulla saimme ajantasaista tietoa eri-ikäisten tarpeista, ja ne huomioimme toimintasuunnittelussa.

Toimintasuunnitelman ajatuksena on luoda toimintakeskus, jossa olisi kaikki Salossa toimiva romanityö saman katon alla. Kynnys avun vastaanottamiseen madaltuisi tätä kautta ja saman katon alta löytyisi tukea Salossa asuvien romaneiden tarpeisiin eli toimintakeskus tarjoaisi sosiaaliohjausta, tukea elämänhallintaan, tukea koulutuksien sekä työn hakuun, unohtamatta kuitenkaan yhteisöllisyyden ja kulttuurin vahvistamista, joka tällä hetkellä on heikentynyt

huomattavasti. Toimintakeskus Toivon kipinä voisi niin sanotusti toimia siltana romaniyhteisön ja muun yhteiskunnan välillä.

Alustavasti yhteistyökumppaneiksi toimintakeskukseen lupautuivat Salon kaupunki sekä Salon seurakunta. Nämä tahot näkivät suunnitelman tärkeäksi ja haluavat olla osaltaan auttamassa ja tukemassa sekä ehkäisemässä Salon seudun romaneita syrjäytymiseltä. Salon kaupunki lähti hakemaan hankerahoitusta koskien juuri tämän toimintasuunnitelman ideasta. Hankkeeseen saatiin ESR rahoitus vuosille 2020–2022. Hankkeen päätarkoituksena on edistää romanien yhdenvertaisuuden, osallisuuden ja hyvinvoinnin lisääntymistä. Kyseisessä hankkeessa toteutetaan Suomen romanipoliittisen ohjelman 2018–2020 tavoitteita. Hankkeen keskeinen toimenpide on yksilö- ja ryhmätoiminta, jota tehtäisiin päiväkeskustoiminnan kautta hyödyntäen opinnäytetyössä tehtyä suunnitelmaa.

2 ROMANIKULTTUURI

2.1 Suomen romanien historia

Romanit ovat kulttuurinen ja kielellinen vähemmistö Suomessa. Suomeen romanit ovat aikoinaan mitä ilmeisimmin tulleet Ruotsin kautta. Ensimmäinen virallinen dokumentti, jossa löytyy maininta romanista, on vuodelta 1559 ja on löytynyt Ahvenanmaan Kastelholman linnan arkistoista. Noin 20 vuotta myöhemmin tavattiin romaneita myös mantereelta. (Hedman 2009, 9.)

Ruotsi-Suomen suhtautuminen romaneihin oli ensi alkuun myötämielinen. Romaneiden elintavat olivat kuitenkin erilaiset mihin valtakunnassa oli totuttu, ja suhtautuminen heihin alkoi muuttua kielteiseksi. Romaneilla oli omat perinteiset ammattinsa, joita he harjoittivat kiertäessään maata. Kiertäminen esti heitä sulautumasta pääväestöön. (Hedman 2009, 9.)

Ruotsin päättäjät halusivat päästä romaneista kokonaan eroon, ja vuonna 1637 astui voimaan hirttolaki, jonka nojalla Ruotsi-Suomessa romanit sai hirttää ilman oikeudenkäyntiä, jolleivät he noudattaneet maastakarkoitusta. Tämä johti romaniyhteisön siirtymiseen entistä enemmän yhteiskunnan ulkopuolelle. Romanit eivät saaneet tukea edes kirkolta, joka myötäili valtiovaltaa asiassa. (Hedman 2009, 9.)

Kun Suomi oli Venäjän vallan alla 1800-luvulla, kohdistettiin romaneihin erityislakeja, joilla heidät pyrittiin sulauttamaan yhteiskuntaan. Romaneita alettiin sijoittaa työlaitoksiin ja myöhemmin lakien tiukennuttua romaneita kohtaan heitä laitettiin rangaistuslaitoksiin etnisyytensä vuoksi. (Hedman 2009, 9.)

Romanikysymys oli useaan kertaan Venäjän senaatin käsittelyssä, mutta siihen ei saatu ratkaisua. Senaatti päätti lopulta antaa papiston tehtäväksi romanien "taltuttamisen". Valtiollinen komitea luovutti vuonna 1900 senaatille mietinnön, jossa keskityttiin siihen, miten romanit saataisiin mahdollisimman tehokkaasti sulautumaan muuhun väestöön. (Hedman 2009, 9–10.)

Suomen itsenäistyessä vuonna 1917 romanit saivat Suomen kansalaisuuden. Se ei kuitenkaan muuttanut valtiovallan suhtautumista romaneiden kiertämiin ja heidän tapaansa elää. Valtiovallalla oli edelleen tarkoituksena tehdä romaneista sivistyneempiä ja parempia ihmisiä, joten sulauttaminen muuhun väestöön jatkui. (Hedman 2009, 10.)

Yhteiskunnassa kielteinen asenne romaneita kohtaan jatkui pitkään. Yhteiskunnan suhtautuminen romaneita kohtaan alkoi muuttua vasta 1960-luvulla voimakkaan maaseudun rakennemuutoksen seurauksena. Silloin romaneiden kiertäminen alkoi loppua, ja he asettuivat asumaan paikoilleen. Suomessa saatiin vasta 1970-luvulla voimaan laki, joka kielsi syrjinnän. Tämän jälkeen valtiovalta ryhtyi parantamaan romanien elinoloja Suomessa. Vaikka yhteiskunta muutti suhtautumistaan romaneihin, saivat he kokea vielä syrjintää ja ennakkoluuloja pääväestön puolelta, mihin törmätään usein yhä vieläkin. (Hedman 2009, 10.)

Romanien historian aikana kokemat vääryydet niin valtiovallan kuin pääväestön puolelta ovat väistämättä jättäneet heihin jäljen, jonka parantamiseen menee kauan. Vaikka monet asiat ovat muuttuneet ja romaneilla on paremmat mahdollisuudet osallistua nyky-yhteiskuntaan, niin heidän oma historiansa on monesti syynä siihen, miksi heidän saattaa olla vaikea osallistua yhteiskuntaan sen täysivaltaisina jäseninä. Tulee tehdä vielä paljon työtä, jotta romanit kykenevät tulemaan yhteiskunnan täysivaltaisiksi jäseniksi ilman pelkoa siitä, että heidän romanisuutensa katoaa. Tämä ei ole yksin yhteiskunnan asia, vaan siinä tarvitaan molempia osapuolia yhdessä, jotta voidaan rakentaa sellainen yhteiskunta, johon kaikki sen jäsenet voivat osallistua yhdenvertaisesti ilman epäilyksiä ja ennakoasenteita.

2.3 Tapakulttuuri

Romaneilla on vahva omaleimainen tapakulttuuri, joka ohjaa heidän elämänsä ja yhdistää heitä. Siinä on vaikutuksia niin kaukaisesta paimentolaiskulttuurista kuin vanhasta suomalaisesta talonpoikaiskulttuurista (Opetushallitus 2010, 18–19).

On huomattava, että romanisuus on etninen ja geneettinen ominaisuus: kaikki romanit eivät elä romanikulttuurin mukaista elämää eivätkä kaikki romaanikulttuurissa elävät ole romaneita. Tapakulttuurin noudattaminen ei siis poista romanisuutta eikä myöskään tee kenestäkään romanian. Pienelle, usein syrjitylle kansanosalle, omat tavat ja ajattelumallit luovat yhtenäisyyden ja turvallisuuden tunteen. Siksi romanikulttuuri on säilyttänyt asemansa mukautuen ajan ja olosuhteiden vaatimuksiin.

Ymmärrettävästi vaikutusta suomalaiseen talonpoikaiskulttuuriin ei ole voitu välttää 500 yhteisen elinvuoden aikana. Romanit ovat omaksuneet valtakulttuurin muotoja selvitäkseen suomalaisessa yhteiskunnassa. On kuitenkin muutamia asioita, joita voidaan pitää romanikulttuurin peruspilareina, ja jotka ovat säilyneet halki vuosisatojen. Näistä peruspilareista haluamme nostaa esille keskeisimmät.

Vanhempien ihmisten kunnioitus perustuu heidän elämäkokemuksensa arvostamiseen. Vanhempien ihmisten kunnioitus näkyy romaniperheen kaikissa käytännön toimissa arvostuksena ja huomioimisena. Vanhoiksi ihmisiksi luokitellaan edelliset sukupolvet, eli ikäluokka, johon omat vanhemmat ja heitä edeltävät sukupolvet kuuluvat. Vanhempien neuvoja ja ohjeita kuunnellaan ja arvostetaan. Ikä, elämäkokemus ja arkipäivän eläminen perinteisten tapojen mukaan ovat ne asiat, joiden perusteella vanhemmat romanit saavat nuorempien arvostusta ja kunnioitusta. Kunnioitus ilmenee huomioimisena monin eri tavoin: esimerkiksi vanhempia ihmisiä teititellään ja syömään käydessä vanhat ihmiset syövät ensin. Nuoret osoittavat säädylisellä pukeutumisella kunnioitusta vanhempia kohtaan. Romanilasten tullessa murrosikään, niin he eivät enää istu eri sukupuolta olevan vanhimman viereen, eikä näin ikään vanhempiensa ikäluokassa olevien yhteisön eri sukupuolta olevien jäsenten viereen. Puheen ja käytöksen tulee olla kohteliasta, eikä esimerkiksi kirosanoja käytetä. Myös vanhat ihmiset huomioivat nuorempia ja käyttäytyvät arvolleen sopivalla tavalla. Vanhat ihmiset ovat tärkeä voimavara romaniyhteisössä ja niinpä heidät pyritään hoitamaan kotona. Jos he, terveydentilan niin vaatiessa, joutuvat sairaalahoitoon tai vanhainkotiin, heidän luonaan vierailaan mahdollisimman

usein ja heidän hoitoonsa osallistutaan mahdollisuuksien mukaan. (Opetushallitus 2010, 19.)

Ihmisyden arvostus romanikulttuurissa näkyy siinä, miten romani itse huomioi ja arvostaa kanssaihmiään. Romanikulttuurissa voi ainoastaan sen kautta saavuttaa oikeanlaista arvostusta itselleen. Rehellisyys, oikeudenmukaisuus ja elämän eri tilanteiden ymmärtämys ovat tärkeitä ominaisuuksia. Elämää ja yksilönvapautta arvostetaan. (Opetushallitus 2010, 19.)

Romanikulttuurissa **yhteisöllisyys** näkyy monin eri tavoin. Se on vastuuta ja huolenpitoa kanssaihmiisten toimentulosta ja hyvinvoinnista. Tässä toteutuvat yhteisön sisäinen oikeuskäsitys sekä oikeudenmukaisuus. Romaneille on tärkeää olla yhteisössään arvostettuja ja hyväksytyjä. Yhteisöllisyys onkin voimavara, jonka turvin romanikulttuuri voi muuttuvassa maailmassa säilyttää tapansa ja arvonsa. Yhteisöllisyys on vaarassa murentua romanien parissa. Tähän ovat vaikuttaneet kaupungistuminen, mielenterveysongelmat sekä päihitteiden väärinkäytön vuoksi omasta yhteisöstä vieraantuminen. (Opetushallitus 2010, 19–20).

Häveliäisyys liittyy romaneilla vanhemman ja nuoremman romanin välisiin suhteisiin. Häveliäisyys liittyy moniin arkipäivän asioihin ja näkyy puheessa, pukeutumisessa ja käytöksessä. Häveliäisyydellä osoitetaan vanhempien ihmisten kunnioittamista. (Opetushallitus 2010, 20.)

Keskustelussa on paljon aihealueita, joista häveliäisyystapojen vuoksi ei puhuta. Seksuaalisuus, parisuhteet, seurustelu, raskaus, synnytys sekä ihmisiin fyysiset, luonnolliset toiminnot ovat aihealueita, joista eri sukupolvien välillä ei keskustella. Käytöksessä häveliäisyys näkyy muun muassa siinä, että pariskunnat eivät istu vierekkäin vanhempien ihmisten ollessa läsnä eivätkä ole muutoinkaan fyysisessä kosketuksessa toistensa kanssa silloin, kun läsnä on eri sukupolven edustajia. Myöskään eri sukupuolta olevat nuoret ja vanhat eivät voi istua vierekkäin eivätkä voi viettää aikaa kahden kesken samassa huoneessa. (Opetushallitus 2010, 20.)

Nuoret aikuiset eivät voi käydä esimerkiksi suihkussa tai wc:ssä silloin, kun samassa huoneistossa on vanhempia ihmisiä. Häveliäisyystavat näkyvät myöskin romanien vaatetuksessa muun muassa vaatteiden mallissa ja vä-reissä. On kuitenkin muistettava, että häveliäisyystavat kuuluvat vain romanien keskinäisiin suhteisiin eivätkä koske valtaväestön ihmisiä. Häveliäisyystavat alkavat velvoittaa romaneja, kun he tulevat aikuisiksi. (Opetushallitus 2010, 20.)

Puhtaus käsitteenä tarkoittaa romanikulttuurissa enemmän kuin valtakulttuurissa. Erityisesti se koskee kaikkea keittiöön ja ruoanlaittoon liittyvää, kuten ruokaa, ruoan valmistamista ja säilyttämistä sekä siinä käytettäviä astioita. Ruoka-tarvikkeita tai astioita ei laiteta lattioille eikä edes istuimille. Astiapyyhkeitä ja muita keittiöön kuuluvia tekstiilejä ei pestä samassa pesukoneessa perheen käyttövaatteiden kanssa, vaan erillisessä niille varatussa astiassa. Pöytiä, tuoleja ja lattioita ei pyyhitä samalla pyyhkimisliinalla. Käsiä pestään usein aamulla pukeutumisen jälkeen, ennen kuin mihinkään muihin toimiin ryhdytään, ja aina ennen ruoan käsittelyä tai syömistä. Kädet pestään aina, kun tullaan ulkoa sisälle. Puhtaudesta huolehtiminen on ollut romaneille tärkeää ennen kaikkea terveydellisistä syistä. Kun romaneilla ei vielä ollut asuntoja, he joutuivat elämään alkeellisissa olosuhteissa ja olivat alttiina monille tartuntataudeille. Tästä esimerkkinä, kun lapsi tulee aterioimaan, niin hän on oppinut siihen, että tuttipulloa ja tuttia ei nosteta keittiön pöydälle vaan lapset asettavat ne viereensä penkille. Näin toimimiseen on se syy siihen, kun romanit eivät nosta keittiön pöydille tavaroita, jotka ovat olleet lattialla tai makuuhuoneissa.

Suku ja perhe ovat romanikulttuurissa tärkeässä roolissa. Romaneiden perhekäsitys on paljon laajempi kuin valtaväestön keskuudessa. Kun puhutaan pääväestön perhekäsityksestä, niin siihen kuuluvat yleensä vain vanhemmat sekä heidän lapsensa. Romanien perhekäsitykseen kuuluvat puolestaan vanhempien ja lasten lisäksi isovanhemmat, tädit, sedät, enot ja serkut. (Opetushallitus 2010, 26.)

Tämä perhekäsitys on ollut kantava voimavara ja turvaverkko romaniyhteisössä. Laajempi perhe on ollut yksilön turvana silloin, kun hänellä omassa

elämässään on ollut huolia tai vaikeuksia selviytyä omin voimin. (Opetushallitus 2010, 27.)

Laaja perheyhteisö on ollut apuna lasten kasvatuksessa. Onkin vanha sanonta, että romaniyhteisössä koko suku kasvattaa lapsen. Kulttuurin sisällä on aina annettu sijaa sille, että vanhempi romani voi ohjata ja kieltää lasta tai nuorta, jos näkee tämän toimivan väärin jossakin tilanteessa. (Opetushallitus 2010, 27.)

Samalla kun koko yhteiskuntamme on muuttunut, niin myös romanikulttuuri on muuttunut sen mukana. Tämä näkyy ehkä selkeimmin romanien perhekäsityksen muutoksena. Kun ennen perheeseen kuului paljon väkeä, niin nykyisin romaniperheissä on omaksuttu ydinperheeksi vanhemmat ja heidän lapsensa. Hyvin harvoin perheen kanssa asuu enää isovanhempia. Tämä näkyy monien romaniperheiden kohdalla siten, että heiltä saattaa puuttua suvun tuoma turvaverkosto. Tämä kehitys on vaikuttanut myös romanien yhteisöllisyyteen heikentävästi vaikkei suinkaan ole ainut syy siihen.

Yhteisöllisyys on tärkeä elementti ihmisen elämässä. On erittäin tärkeää kuulua johonkin ja olla osa sitä. Irja Mikkonen ja Anja Saarinen (2018, 74) nostavat kirjassaan Vertaistuki sosiaali- ja terveysalalla esiin yhden määritelmän siitä mitä yhteisöllisyys on. Heidän mukaansa yhteisöllisyys on ihmisten sosiaalista vuorovaikutusta. Yhteisöllisyys rakentuu jonkin asian ympärille ja siitä tulee sen kautta jäsenille itseisarvo.

Kun tarkastellaan yhteisöllisyyttä lähemmin, niin eri kulttuureilla on suuri merkitys siinä, miten yhteisöllisyys koetaan yhteisössä. Yhteisöllisyys voidaan karkeasti jakaa kahteen eri ryhmään, yksilöllisyyttä korostavaan ja yhteisöllisyyttä korostavaan kulttuuripiiriin. Tätä voidaan peilata ehkä parhaiten perhekäsitykseen, jolla on vaikutusta yksilön minäkuvaan, elämänsuhteisiin sekä suhteisiin lähiympäristöön ja perheen sisällä vallitseviin läheisiin ihmissuhteisiin. (Väestöliitto i.a.)

Yksilöllisessä kulttuuripiirissä keskiössä on ihminen itse ja hän muodostaa myös maailmankuvan itsensä kautta. Yksilöllisessä kulttuurissa ihminen

keskittyy huolehtimaan ja katsomaan asioita vain omasta ja ydinperheensä näkökulmasta. Näin ajatteleva ihminen ei myöskään odota, että hänen tulisi kantaa huolta esimerkiksi omaisistaan, jotka mahdollisesti ovat huonompiosaisia. Tässä ajattelussa yhteiskunnan tulee huolehtia esimerkiksi vanhuksista. (Väestöliitto i.a.)

Yhteisökeskeisessä kulttuuripiirissä keskeistä on me-henkisyys. Yhteisökeskeisessä kulttuurissa yksilön identiteetti ei perustu häneen itseensä vaan ryhmään, jonka jäsen hän on syntymästä lähtien. Tähän kuuluu ajattelumalli, että yksilö on riippuvainen yhteisöstään ja sen etu menee hänen oman etunsa edelle, koska silloin se on kaikkien etu. Yhteisössä sen jäsenet eivät ole tasarvoisia, sillä jokaisella yksilöllä on oma asemansa yhteisössä. Tämä asema määrittelee myöskin yksilön velvollisuudet yhteisössä. Yhteisössä oletetaan yksilön käyttäytyvän määrätyn roolimallin mukaisesti. Yhteisössä on kunnioitus vanhempia ja auktoriteettiasemassa oleviin henkilöihin eikä heidän sanomisiaan tai tekemisiään kyseenalaisteta. Yhteisöllisessä kulttuurissa perhe on laajempi käsite ja pitää sisällään monta sukupolvea. Yhteisössä huolehditaan ja osallistutaan vähempiosaisien perheenjäsenten hyvinvoinnin ylläpitoon. (Väestöliitto i.a.)

Yhteisöllisyydellä on aina ollut suuri merkitys romanikulttuurissa. Romaniperheet ovat ennen käsittäneet jopa neljä eri sukupolvea. Ennen oli hyvin tavallista, että isovanhemmat asuivat yhdessä esimerkiksi pojan perheen kanssa. Näin he olivat osa suurta perhettä ja toivat oman osansa muun muassa lasten kasvatukseen sekä perheessä vallitsevaan arvomaailmaan.

Romanikulttuurissa on myös ollut hyvin tavallista, että yhteisö toimii kasvattajana. Siksi voidaan sanoa, että yhteisöllisyys on kulttuurissa ollut kantava voima oman kielen ja tapakulttuurin ohella.

Yhteiskunnan muutos on vaikuttanut ja muuttanut romanien yhteisöllisyyttä. Muutokset ovat muuttaneet esimerkiksi käsitystä perheestä. Kun ennen oli tavallista, että vanhukset olivat ja elivät lapsiensa perheissä osana perhettä, niin nykypäivänä se on harvinaista. Nykyisin romanivanhukset asuvat yksinään tai ovat palvelutalojen asiakkaina. Romanikulttuuriin on yhteiskunnan muutoksen

kautta tullut mukaan ydinperheajatus, jossa perheeseen kuuluvat vain lapset sekä vanhemmat, ja ikäihmisten mukanaolo perheessä koetaan hankalaksi.

Tämä ilmiö on osaltaan ollut muuttamassa romanikulttuuria. Tuulikki Ukkonen-Mikkola (2011, 18) ottaa kirjassaan Sukupolvien kohtaamisia lasten ja vanhus-ten yhteisessä palvelukeskuksessa esiin sen, että kulttuuri muuttuu siirtyes-sään sukupolvelta toiselle. Kulttuurin muuttuessa esimerkiksi silloin kun tulee ongelmia, tulisi sitä pystyä yhdessä kollaboratiivisesti muuttamaan niin että siinä säilyisi yhteinen tavoite.

Tähän muutokseen ei ole romanikulttuurissa pystytty vastaamaan niin, että kulttuurin sisällä olisi säilynyt vahva yhteisöllisyyden side nuorten ja ikäihmis-ten välillä. Olemme romanikulttuurin keskellä tilanteessa, jossa eri sukupolvien välille on kasvanut niin sanottu sukupolvien välinen kuilu, ja ikäihmiset eivät ole enää osa tavallista arkea.

2.3 Romanikieli

Romanikieli on oma kieli, joka kuuluu indoarjalaiseen kieliperheeseen. Se poh-jautuu muinaiseen intialaiseen sanskritin kieleen. Romanikielen sisarkieliä ovat Intiassa puhuttavat hindi ja marathi sekä etenkin Pakistanissa puhuttu urdu. Suomen romanien käyttämä romanikielen murre on kaalo, joka kuuluu niin sanottuihin pohjoisiin murteisiin. Se on sukua Walesin, Pohjois-Venäjäin, Puolan ja Baltian romanimurteille. (Hedman 2009, 10,11.)

Vasta 1990-luvulla romanikieli tunnustettiin sen saatua lainsuojan. Suomen perustuslakiuudistus astui voimaan 1995 ja laki sai lopullisen muotonsa vuonna 2000. Tässä uudistetussa perustuslaissa romaneille ja saamelaisille taattiin lain kautta oikeus oman kielen ja kulttuurin ylläpitämiseen (L 731/1999). Valtiovallan antama suoja on ollut hyvä apu sille, että Suomen romanikieli säi-lyisi, sillä se on luokiteltu yhdeksi kuolevaksi kieleksi maailmassa. (Hedman 2009, 12, 13.)

Romanikieli on ollut kautta aikojen uhanalainen kieli ja yhteiskunnan taholta siihen on aina suhtauduttu varauksellisesti. Romanikielen koettiin olevan vahva romani-identiteetin ja yhteisöllisyyden luoja. Uskottiin, että kielen ja kulttuurin hävittäminen ratkaisisi niin sanotun romaniongelman ja auttaisi romaniväestön sulauttamispyrkimyksissä. Sulauttamispelko johti siihen, että romanit eivät halunneet pääväestön tietävän mitään kielestään ja kulttuuristaan. Lisäksi romanit saattoivat joutua rasistisen käytöksen, jopa väkivallan, kohteeksi. Silloin kieli oli turva- ja varoituskeino, jota ei haluttu ulkopuolisten osaa- van ja ymmärtävän. Tämän takia romanikieli säilyi pitkään vain puhuttuna kiele- nenä. Se sai jonkinlaisen mystisen salakielen leiman. Romaniväestö oli tuohon aikaan myös riippuvainen kantaväestöstä yösijan ja elinkeinon suhteen. Usein yösijan ehtona oli, ettei omaa kieltä saanut puhua. Tämä johti siihen, etteivät romanit puhuneet keskenään omaa kieltään, niin että lapset olisivat oppineet sen luonnollisella tavalla. 1960- ja -70-luvulle tultaessa romanivanhemmat huomasivat, että nuoret osasivat kieltä huolestuttavan vähän. (Vuolasranta 1992, 17.)

Romanikieltä alettiin opettaa kouluissa 1990-luvun alussa. Kirjallisen romani- kielen kehittäminen alkoi Suomessa 1960-luvun lopulla. Kirjoitetun kielen nor- mittaminen ja standardointityö voimistui varsinaisesti vasta 1980-luvulla. Vuonna 1992 valtakunnallisiin opetussuunnitelman perusteisiin lisättiin roma- nikieli. Vuonna 2001 opetussuunnitelmaa uudistettiin niin, että se mahdollisti luokkakohtaisen romanikielen ja -kulttuurin opiskelun aina esi- ja alkuopetuk- sesta perusopetuksen loppuun asti. Lukion valtakunnalliseen opetussuunnitel- maan romanikieli lisättiin 1998. (Opetushallitus 2010, 53–54.)

Opetushallitus on julkaissut romanikielistä oppimateriaalia, mutta muita roma- nikielisiä julkaisuja on vielä toistaiseksi vähän. Opetushallitus on ollut muuten- kin aktiivinen romanikielen mahdollistaja niille romaneille, jotka ovat halunneet romanikieltä oppia ja opiskella. Opetushallitus on kahdenkymmenen vuoden ajan järjestänyt kesäisin romanikielen kesäkouluja, joissa on elvytetty sekä pu- huttua kieltä että kirjakieltä. Osallistujia kesäkouluissa on ollut noin 50–60 hen- keä. Kesäkoulussa oli lapsilla myöskin mahdollisuus osallistua omaan opetuk- seen romanikielellä.

Olemme osallistuneet romanikielen kesäkouluihin usein vastuuhenkilöinä. Kesäkoulussa merkille pantavaa oli nähdä, miten suuri merkitys kielellä on yhteisöllisyyden ja identiteetin kannalta. Vaikka osallistujista kaikki eivät osanneetkaan puhua romanikieltä sujuvasti, niin heistä jokaisesta huomasi sen, että he halusivat sitä oppia puhumaan. Mahdollisuus puhua ja oppia omaa kieltä lisäsi ihmeellisellä tavalla yhteenkuuluvuuden tunnetta kesäkoulun aikana.

2.4 Syrjäytyminen romanikulttuurissa

Syrjäytymistä on monenlaista. Yleensä syrjäytyminen määritellään sen mukaan, miten yksilö on sidoksissa yhteiskuntaan. Syrjäytymistä pidetään näiden yhdistävien sidosten heikkoutena. (Raunio 2006, 9.)

Todelliseen syrjäytymiseen liittyy aina yksilön ajautuminen pois yhteiskunnan keskeisistä toimista. Syrjäytyminen merkitsee siis yksilön heikkoa kuuluvuutta ympäröivään yhteiskuntaan. (Raunio 2006, 10.)

Syrjäytyminen ei ole asia, johon synnyttään, eikä se ole koko ihmisen eliniän kestävä. Syrjäytymistä on monenlaista ja yleensä se liitetään tavalla tai toisella yhteiskuntaan. Kun puhutaan syrjäytymisestä yhteiskuntajärjestelmistä, silloin viitataan koulutus- ja työmarkkinajärjestelmien ulkopuolelle jäämiseen. Syrjäytymiseen on monta eri syytä, jotka vaikuttavat ihmisen hyvinvoinnille tärkeisiin asioihin, jotka puuttuvat ja saattavat usein ketjuuntua. Kun yksilön huono-osaisuus kasvaa ja saa uusia ulottuvuuksia, silloin hänen mahdollisuutensa hallita elämänsä heikkenevät. Voidaankin sanoa, että syrjäytyminen on prosessi, johon vaikuttavat kulttuurilliset, terveydelliset, sosiaaliset ja taloudelliset tekijät. (Kestäväkehitys.fi.)

Elinkeinoelämän valtuuskunta Evan vuonna 2012 julkaiseman raportin Hukassa – keitä ovat syrjäytyneet nuoret? mukaan oli vuonna 2010 oli Suomessa 51300 syrjäytynyttä 15–29-vuotiasta nuorta. Tutkimuksessa syrjäytyneiksi luokiteltiin ne nuoret, joilla ei ollut toisen asteen koulutusta. Tästä määrästä 32500 nuorta oli sellaisia, jotka eivät olleet edes työttömiä työnhakijoita. Syrjäytyneiden määrä koko ikäluokasta oli näin ollen 5 %. (Eva, Myrskylä, 2012, 2.)

Vuonna 2016 Suomessa oli 61000 nuorta, jotka eivät olleet koulutuksessa, työssä tai suorittamassa asevelvollisuutta. 15–24-vuotiaista nuorista tämä tekee 10 %. Nuorten määrästä puolet oli naisia ja puolet miehiä. Samasta määrästä noin 16 % oli oman ilmoituksensa mukaan työkyvyttömyyseläkkeellä tai pitkäaikaissairaita. Samassa tutkimuksessa koulutuksen ulkopuolella olleilta 20–24-vuotiailta toisen asteen tutkinto oli jäänyt tekemättä joka kolmannella. (Tilasto-keskus, työvoimatutkimus 2016.)

Kyösti Raunio (2006, 94, 95) ottaa esille perheen ja lähiyhteisön merkityksen syrjäytymisen ehkäisyssä. Hänen mielestään niillä on suuri merkitys ihmisen hyvinvoinnille sekä selviytymiselle. Syrjäytymistä mitataan nykyisin työnteon kautta. Raunio nostaa myös esille perherakenteen kiinteyden heikkenemisen, jolla on suora yhteys yksilöiden huono-osaisuusriskiin ja sitä kautta syrjäytymiseen.

Romanikulttuurissa perheen vaikutuksen heikkeneminen on suurin syy syrjäytymiseen sekä huono-osaisuuteen. Tämän seurauksena yhä useammista romaninuorista on tullut päihteiden käyttäjiä, ja sitä kautta he ovat syrjäytyneet niin romaniyhteisöstä kuin yhteiskunnasta. Tämän vuoksi romaninuorissa syrjäytyminen voidaan katsoa tapahtuvan kahdella eri taholla.

Samalla kun romaninuoret ovat alkaneet jäädä romaniyhteisön ulkopuolelle, ovat romanivanhukset jääneet ilman nuorempien läsnäoloa. Monille se tarkoittaa sitä, että he ovat yksinäisiä ja vaarassa syrjäytyä niin kuin nuoretkin, joskin eri syistä. Yhteisenä tekijänä on kuitenkin yhteisöllisyyden väheneminen.

3 SOSIAALINEN KUNTOUTUS

Sosiaalihuoltolain (L 1301/2014) 17. pykälä määrittelee sosiaalisen kuntouksen merkityksen. Sosiaalisella kuntoutuksella tarkoitetaan sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen keinoin annettavaa tehostettua tukea sosiaalisen toimintakyvyn vahvistamiseksi, syrjäytymisen torjumiseksi ja osallisuuden edistämiseksi.

Yhteiskunta on muuttunut viime vuosikymmenien aikana. Tästä syystä myös tarve sosiaalisen kuntoutuksen kehittämiseen on kasvanut. Suomessa on yhä enemmän pitkäaikaistyöttömiä, päihde- ja mielenterveysongelmaisia, köyhiä sekä huono-osaisia, myös nuorten syrjäytyminen työelämästä ja koulutuksesta tuo ongelmia. Näiden ongelmien ratkaisemisessa tehostettu yksilöllinen tuki ja ohjaus auttavat syrjään jääneitä osallistumaan tavoitteelliseen toimintaan. Yhtenä edellytyksenä sosiaalisen kuntoutuksen toteutumisessa on eri tukitahojen tiivis yhteistyö. (Yhteisömedia.)

Sosiaalisen kuntoutuksen tarpeellisuuden kriteerinä ei lain mukaan voi olla vain lääketieteellinen sairaus tai vamma, joka yksilössä on todettu. Sosiaalisessa kuntoutuksessa tulee ottaa huomioon heikentynyt toimintakyky, sosiaalinen syrjäytyminen sekä lähisuhde- ja perheväkivallan tai muun elämän kriisin vuoksi tullut tuen tarve. Sosiaalisen kuntoutuksen kautta pyritään vahvistamaan yksilöiden sosiaalista toimintakykyä, vuorovaikutusta ja yhteiskunnallista osallisuutta, kun heitä on kohdannut vaikea elämän tilanne. (Lindh, Härkäpää & Kostama-Pääkkö, 2018, 8–9.)

Sosiaalinen kuntoutus on tällä hetkellä sekä osa sosiaalityötä, että monialaista kuntoutusjärjestelmää. Sosiaalinen kuntoutus sijoittuu yhteiskunnassa sosiaali-, terveys-, työvoima-, koulutus- ja sosiaaliturvapolitiikkojen rajapintaan. Tämän vuoksi siinä tarvitaan moniammatillista ja organisaatioiden välistä verkostoitumista ja yhteistyötä, jotta sosiaalinen kuntoutus voisi toteutua yksilön kohdalla kokonaisvaltaisesti. (Lindh ym. 2018, 10.)

Sosiaalisella kuntoutuksella on tavoitteena tukea sosiaalista toimintakykyä. Sosiaalinen toimintakyky määritellään asenteeksi, jolla pyritään vaikuttamaan

yksilölliseen ja yhteisölliseen kasvuun ja kehitykseen ja sen kautta ohjaamaan sosiaalista toimintaa muita ja itseä kohtaan. (Vuokila-Oikkonen & Keskitalo, 2013, 164.)

Sosiaalisen toimintakyvyn ulottuvuudet ovat laajat ja vaikuttavat ihmisen jokaisessa elämäntilanteessa. Kun toimintakykyä määritellään fyysisesti, niin tarkoitetaan ihmisen arkielämään kuuluvia ja liittyviä tehtäviä sekä toimintoja. Näitä tehtäviä ovat asuminen, liikkuminen ja terveys. Sosiaaliseen ulottuvuuteen kuuluvat kyky luoda ihmissuhteita ja pitää niitä yllä sekä kyky toimia eri ympäristöissä ja yhteisöissä. Vuorovaikutus suhteisiin on myös osa sosiaalista ulottuvuutta. Kognitiivinen ulottuvuus liittyy ajatteluun, kielen käyttöön, keskittymiseen, tiedon käyttöön, ajatteluun, kykyyn hahmottaa sekä ongelma ratkaisuun. Psykykinen ulottuvuus keskittyy henkisiin voimavaroihin kuten itsearvostukseen, mielialaan, tunteisiin sekä minä ja maailmankuvaan. (Vuokila-Oikkonen ym. 2013, 164.)

Sosiaalisella kuntoutuksella pyritään vaikuttamaan ja tukemaan ihmisen jostaista toimintakyvyn aluetta, jotta hänen toimintakykynsä parantuisi ja voisi olla mukana toimijana yhteiskunnassa. Tähän toimintaan voidaan käyttää yksilöllisistä- ryhmä- ja yhteisömenetelmiä. (Vuokila-Oikkonen ym. 2013, 164–165.)

Sosiaalisessa kuntoutuksessa tulee aina tiedostaa ihmisen voimavarat, vahvuudet sekä mahdollisuudet. On erityisen tärkeä huomioida ihmisen toimivat asiat ja onnistumiset elämässä. Kun tehdään sosiaalista kuntoutusta, tulee muistaa, että loppujen lopuksi ihminen on itse vastuussa elämästään eikä sitä voida ottaa häneltä pois. Tätä vastuuta pitää vahvistaa, jotta hän ymmärtää alkaa kantamaan kokonaisvaltaista vastuuta omasta elämästään. (Vuokila-Oikkonen ym. 2013, 168–169.)

Sosiaalisessa kuntoutuksessa pyritään ratkaisulähtöisyyteen, jonka avulla uskotaan siihen, että vaikeatkin asiat ja tilanteet pystytään ratkaisemaan, kun ihminen on valmis uusiin toimintatapoihin toiminnassaan. (Vuokila-Oikkonen ym. 2013, 169.)

Tavoitteiden asettaminen yhdessä ihmisen kanssa on tärkeä osa-alue sosiaalisessa kuntoutuksessa. Tavoitteiden asettamisessa tulee olla realistinen, jotta ihmisellä on mahdollisuus tavoittaa ne ja saada onnistumisia. Siksi onkin hyvä miettiä lyhyen aikajakson tavoitteita pidempi aikaisten tavoitteiden lisäksi. (Vuokila-Oikkonen ym. 2013, 169.)

Tanja Tulkki (2017) nostaa opinnäytetyössään Pitäjätuvan kohtaamispaikan merkitys ikäihmisille tärkeän merkityksen, siitä mitä toimintakeskuksella tai sen tapaisella toiminnalla voidaan saavuttaa. Vaikka tutkimus onkin tehty ainoastaan ikäihmisistä uskomme sillä olevat samat vaikutukset kaikkiin ikäryhmiin. Hänen tutkimuksensa analyysin tuloksena kohtaamispaikan merkitys vaikutti kävijöihin kolmella eri tasolla. Kävijöiden jättämistä vastauksista selvisi, että se oli vaikuttanut heidän henkiseen hyvinvointiinsa, osallisuuteen ja toimijuuteen sekä yhteisöllisyyteen. (Tulkki 2017, 38–39.)

Toimintakeskuksessa on mahdollista toimia sosiaalisen kuntoutuksen pohjalta. Tästä meillä on omakohtaista kokemusta, kun olemme käyneet tutustumassa Helsingissä toimineen Päiväkeskus Kaalon toimintaan silloin kun se oli vielä toiminnassa. Päiväkeskus oli kodinomainen ja asiakkaat viihtyivät siellä. Työntekijät auttoivat heitä sosiaali-, terveys- ja työvoimapalveluissa ja heillä oli mahdollisuus ruokailuun sekä peseytymiseen. Asiakkaat olivat tyytyväisen oloisia, kun heillä oli paikka, jossa heidät otettiin vastaan sellaisina kuin olivat sekä jossa saivat tarvitsemaansa tukea arjen haasteisiin. Päiväkeskuksen asiakkaista näki, että yhteisöllisyydellä oli heihin voimaannuttava vaikutus.

4 OPINNÄYTETYÖN TAVOITE JA PROSESSIN KUVAUS

Olemme nähneet Salon romaneiden keskuudessa yhteisöllisyyden olevan katoamassa sekä syrjäytymisen lisääntyneen uhkaavasti jokaisen ikäryhmän kohdalla. Erityisesti nuorten ja nuorten aikuisten keskuudessa lisääntynyt päihitteiden käyttö sekä moniongelmaisuus alkoi tuottamaan ongelmia Salon romaniyhteisön sisällä. Otimme opinnäytetyössämme tavoitteeksi ennaltaehkäistä Salon romaneiden syrjäytymistä sekä vahvistaa yhteisöllisyyttä. Aloimme miettimään ratkaisua näihin ongelmiin ratkaisukeskeisesti. Suurin haasteemme ongelman ratkaisussa olivat eri ikäryhmät, joiden yhteen saattaminen yhteisöllisyyden katoamisen vuoksi on haastavaa. Ratkaisussamme päädyimme toimintakeskussuunnitelmaan, jonka uskomme tuovan apua Salon romaneiden pulmiin.

Tavoitteena toimintakeskussuunnitelmassa on saada eri sukupolvet olemaan yhdessä yhteisen toiminnan äärellä. Tavoite on tämän kaltaisen toiminnan avulla kaventaa sukupolvien välistä kuilua, joka on nykypäivänä romaniyhteisön ongelma. Tarkoitus on voimaannuttaa nuorempaa sukupolvea kohtaamaan jälleen ikäihmisiä sekä näin vahvistamaan ikäihmisiä, jotka ovat jääneet koteihinsa ja näin syrjäytyneet jopa paikallisesta romaniyhteisöstä.

Tarkoituksena on myös toimintakeskussuunnitelman avulla ohjata nuorempaa sukupolvea kiinnittymään yhteiskuntaan, jotta heillä olisi tulevaisuudessa paremmat mahdollisuudet koulutukseen sekä työelämään. Toimintakeskussuunnitelma antaa mahdollisuuden näyttämään esimerkkiä nuoremmille niistä mahdollisuuksista, jotka ovat tarjolla heille yhteiskunnassa. Tämä kaikki on tuonut enemmän varmuutta toimintakeskuksen perustamisen tarpeellisuudesta ja keinoista millä Salon romaniyhteisöä voitaisiin auttaa.

Ajatus romaneille suunnatusta toimintakeskuksesta nousi mieleemme, kun aloitimme sosionomiopinnot Diakin Porin-kampuksella tammikuussa 2018.

Silloin meitä aloitti kolme romanitaustaista opiskelijaa, jotka olimme samalta paikkakunnalta.

Meillä kaikilla oli määrätynlainen huoli oman paikkakuntamme romanien hyvinvoinnista. Opiskeluiden edetessä kävimme yhdessä paljon keskusteluja siitä, miten voisimme olla edistämässä paikkakuntamme romanien yhteisöllisyyttä. Keskusteluissa tuli usein esille toimintakeskussuunnitelma, jossa paikallisia romaneita kyettäisiin auttamaan ja tukemaan samasta paikasta palveluohjauksen ja sosiaalisen kuntoutuksen pohjalta. Keskustelumme johti siihen, että päätimme lähteä yhdessä tekemään opinnäytetyönä toimintakeskussuunnitelmaa, joka parhaiten meidän mielestämme palvelisi romaneita juuri kulttuurilähtöisesti Salossa.

Monien keskusteluiden jälkeen saimme kutsun paikalliseen romanityöryhmään kaupungintalolle, jossa meitä pyydettiin esittelemään ajatustamme toimintakeskussuunnitelmasta kaupungin päättäjille, sekä kirkon edustajille. Kaupungin edustajat innostuivat ajatuksesta ja näkivät toimintakeskuksella olevan tarvetta Salossa. Kaupungin edustajat halusivat lähteä hakemaan hankerahoitusta opinnäytetyömme ajatuksen pohjalta. Hankkeelle järjestyi ESR-rahoitus.

5 HAASTATTELUT SUUNNITTELUN KÄYNNISTÄJINÄ

Päädyimme pohtimaan toimintakeskussuunnitelmaa, koska huomasimme asuinpaikkakuntamme romaneilla olevan syrjäytymiseen suuri riski. Mietimme millä tavalla saisimme nuoremmat ja ikääntyneet romanit yhteen nuorempien kanssa, jossa he voisivat olla osa yhteisöä. Ratkaisu tähän kysymykseen on yhdistystoiminta, joka on kautta tuonut ihmiset yhteen. Ydinajatuksemme toimintasuunnitelmassa on kuitenkin yhteisöllisyys ja sosiaalinen kuntoutus. Yhteenkuuluvuudentunne ja johonkin kuuluminen on yksi ihmisen perustarpeista. Toimintakeskuksen perustamiseksi tarvitaan ensiksi yhdistys, jonka ympärille toimintakeskus Toivon kipinä on rakennettavissa.

Romanit ovat kautta aikojen olleet vahvasti yhteisöllisiä ja sukukeskeisiä, mutta tämä on hiljalleen muuttumassa perhekeskeisyydeksi. Salon romanit kaipaavat yhteisöllisyyttä ja toimintakeskus yhdistystoiminnallaan vahvistaisi juuri tuota yhteisöllisyyttä ja toisi nuoret sekä ikäihmiset samaan paikkaan, jossa vuosisatoja vanha historia siirtyisi tarinoiden kautta nuoremmalle sukupolvelle vahvistaen kulttuuri-identiteettiä. Yhteisöllisyyttä vahvistamalla saadaan Salon romanit liikkeelle kodeistaan ja kokoontumaan yhteen, yhteisen tekemisen kautta. Tämän kaiken huomioiden päätimme käyttää opinnäytetyössämme kahta eri haastattelumenetelmää.

Asiantuntijahaastattelua käytimme, kun halusimme saada tietoa henkilöiltä, jotka ovat työskennelleet romaneille tarkoitetuissa toiminta- ja päiväkeskuksissa. Heiltä odotimme saavamme paljon sellaista tietoa mistä meille on hyötyä opinnäytetyöhömmme.

Toinen haastattelu suoritettiin kyselyhaastatteluna Webropolin avulla. Tarkoituksena oli kerätä tietoa Salon romaneilta. Kyselyssä oli tarkoitus saavuttaa kaikki ikäryhmät. Kyselyn avulla pyrimme saamaan heiltä tietoa siitä mitä toiveita heillä olisi toimintakeskuksen suhteen sekä miten se voisi palvella heitä niin, että he voisivat osallistua sen toimintaan.

Samalla kartoitimme kirjallisuuden ja opinnäytetöiden kautta eri toimintasuunnitelmia siitä, miten toimintakeskukset toimivat sekä miten ne on toteutettu muualla Suomessa.

Haastattelu on hyödyllinen tapa siinä, kun halutaan saada tietoa. Kun halutaan saada tutkimustietoa, niin yleinen tapa saada sitä on tehdä haastatteluja. Haastattelussa tärkeään osaan nousevat haastateltavien kokemukset eri elämäniloilta. Haastatteluiden avulla saadaan myöskin paljon tietoa sellaisilta ihmisiltä, jotka ovat henkilökohtaisesti olleet monissa eri elämäntilanteissa. Heillä on autenttista tietoa, jota mahdollisesti haastattelijalla tai tutkijalla ei ole. Haastattelun avulla saadaan myöskin tietoa ihmisten tarpeista sekä tietoa esimerkiksi muutostarpeista. (Hyvärinen, Nikander & Ruusuvuori 2017, 9.)

Haastattelu on ennen kaikkea viestintä- ja vuorovaikutustilanne. Haastattelussa on ja tulee olla ennalta suunniteltu rakenne, joka ohjaa varsinaista haastattelutilannetta. Haastatteluun osallistuu vähintään kaksi osapuolta, haastattelija ja haastateltava. Heillä molemmilla on selkeä oma rooli, joka säilyy koko haastattelun ajan. (JUYNity.)

Haastattelussa tulee ottaa huomioon eettisyys. Haastattelussa on erityisen tärkeää, että haastateltavan anonyymisyys säilyy, jos se on haastattelun näkökulmasta tarvittavaa. Eettisyyttä on myös se, että osaa kuunnella ja osoittaa kunnioittavaa kohtaamista. Haastattelijan tulee pyrkiä olla ottamasta kantaa tapahtumiin tai haastateltavan ratkaisuihin. Haastattelijan tulee siis ennen kaikkea olla hyvä kuuntelija sekä mahdollistaja luottamuksellisen ja turvallisen tilan luomiseen, jossa voidaan käydä läpi vaikeitakin asioita. (Hyvärinen ym. 2017, 26.)

Haastattelu voi jossain määrin muistuttaa spontaania keskustelua. Haastattelu eroaa kuitenkin keskustelusta, koska siinä on aina mukana institutionaalisuus ja haastattelussa on tietty päämäärä, johon pyritään. Spontaanissa keskustelussa tätä ei ole vaan keskustelu voi laajeta ja saada aivan uusia ulottuvuuksia. Näkyvimpänä erona ovat kuitenkin osallistujien roolit. Haastattelija on tiedon kerääjä ja haastateltava on tiedon antaja. (Ruusuvuori & Tiittula 2005, 23.)

Kyselyhaastattelulla tarkoitetaan kyselylomakkeisiin perustuvan määrällisen tiedon keräämistä, niin että kyselijä on suorassa vuorovaikutuksessa haastateltavan kanssa. Kyselyhaastattelussa ei ole kyse vain haastattelusta, vaan laajasta kokonaiskuvasta. Kyselyhaastattelua kuvataan neljällä vaiheella. Yksi näistä on haastattelijoiden rekrytointi, jonka oleellinen tehtävä on hallita vuorovaikutusta tulevan haastateltavan kanssa. Toinen on haastattelijoiden kouluttaminen ja testihaastatteluiden tekeminen, jossa haastattelijan ja haastateltavan keskinäinen vuorovaikutus on yhtenäistetty, niin että haastattelijoita on opetettu toimimaan haastattelutilanteissa samalla tavalla. Epäyhtenäinen toiminta voi tuottaa virheellisen tuloksen. Kolmantena vaiheena on haastateltavien rekrytointi. Haastateltavaksi valitaan henkilöitä, joiden kertomukset, näkemykset ja kokemukset ovat sellaisinaan kiinnostuksen kohteena ilman yleisyyksiä. Näitä vastauksia haastattelijan on tarkoitus tulkita eikä esittää faktoja tai lainalaisuuksia. Neljäs vaihe on kyselyhaastattelun toteuttaminen. Kyselyhaastattelun toteutustapoja on yhtä paljon kuin on kyselyitäkin. (Hyvärinen ym. 2017, 67–68.)

Kyselyhaastattelun luomisessa tulee ottaa huomioon, että haastattelumenetelmä nojaa standardointiin hyvin vahvasti. Standardointi on tärkeää, koska sen kautta saadaan mahdollisimman luotettavaa ja laadukasta tilastollista aineistoa. Sen vuoksi spontaania ja suunnittelematonta vuorovaikutusta pyritään välttämään. Standardoimisella pyritään myös siihen, että kysymykset ovat kaikille samat ja että niihin on helppo saada vastaukset annettujen ohjeiden mukaisesti. Jotta vältetään haastattelijan aiheuttamia virheitä, on kyselylomake määritelty tarkasti niin kuin myös haastattelijan käytös haastattelutilanteissa. Tämän vuoksi haastattelijat toimii aina samalla tavalla eri haastattelutilanteissa. (Hyvärinen ym. 2017, 68.)

Kyselyhaastattelun valmistamisessa ja toteuttamisessa tulee täyttyä määrätyt periaatteet. Kyselyhaastattelun aluksi tulee suunnitella kyselylomake, jossa tulee huomioida kyselylomakkeen pituus sekä yhtenäisyys. Kyselylomakkeen rakenteen tulee olla looginen, kielen selkeä ja kysymysten asettelu yksinkertainen. Vastausvaihtoehdoissa tulee olla selkeästi toisensa pois sulkevat vastausvaihtoehdot. Kyselylomakkeen suunnittelussa tulee myös päättää ovatko kysymystyypit monivalinta-, avo- vai sekamuotoisia kysymyksiä.

Suunnitteluvaiheessa pitää ottaa myös huomioon onko tarvetta kääntää lomake eri kielille ja sen kautta pohditaan myös kielivaatimuksia. (Hyvärinen ym. 2017, 68.)

Kyselyhaastattelun valmistelun ja toteuttamisen seuraava vaihe on kyselyhaastattelun valmistelu. Tämä pitää sisällään paikan ja helpoimman tavan löytämisen, jolla voidaan kohderyhmä tavoittaa. Valmistelussa tulee myös päättää toteutustavasta: onko se kasvokkain vai verkkokyselynä. Valmistelussa tulee ottaa huomioon myös mikä on haastateltaville paras mahdollinen ajankohta kyselyn tekemiseen. Tässä vaiheessa myös etsitään haastateltavia ja haastattelijoita, joita rekrytoidaan ja koulutetaan kyseiseen haastatteluun. (Hyvärinen ym. 2017, 68–69.)

Kolmas vaihe kyselyhaastattelu toteuttamisessa on koehaastattelu. Tämä puolestaan pitää sisällään kognitiivisen arvioinnin lomakkeen toimivuudesta käytännössä ja siinä arvioidaan kannustaako kysely ääneen ajattelemista ja ovatko kysymykset tunnustelevia, jotka mahdollistavat jatkokysymykset. Koehaastattelussa arvioidaan samalla ovatko kysymykset turhia kyseisestä aiheesta sekä niiden kattavuutta. Kysymysten laatu arvioidaan, jotta nähdään mittaavatko kysymykset sitä mitä niiden on tarkoitettu mittaamaan. (Hyvärinen, ym. 2017, 68.)

Neljäs vaihe on kyselyhaastattelun toteuttaminen. Toteutuksessa tulee ottaa huomioon haastateltavan kokemus. Jotta haastateltavan kokemusmaailma voidaan tavoittaa, niin toteutuksessa tulee olla joustovaraa, mutta tämä tulee määritellä. Toteutuksessa täytyy ottaa huomioon myös haastattelijan käytöksen standardoinnin aste. Haastattelun toteuttamisessa tulee myös tunnistaa kulttuurisidokset sekä asiayhteys haastattelun aiheeseen. (Hyvärinen ym. 2017, 68–70.)

Asiantuntijahaastattelua ei pidetä itsenäisenä haastattelumenetelmänä, sillä siinä nousee esille tiettyjä erityispiirteitä. Jos asiantuntijahaastattelua pidettäisiin menetelmänä, voisi haastattelijalta jäädä huomaamatta monet kysymykset ja valinnat aiheesta. (Hyvärinen ym. 2017, 181.)

Asiantuntijuudesta ei ole olemassa yksiselitteistä määritelmää. Meistä jokainen on määrättyllä tavalla jonkin alan asiantuntija. Esimerkiksi voisi nostaa vaikka oman elämän asiantuntijuuden. (Hyvärinen ym. 2017, 181.)

Kun puhutaan ja pohditaan laajemmin asiantuntijahaastattelua, tulee ensiksi määritellä, kuka on asiantuntija ja mitä on asiantuntijuus. Asiantuntijana voidaan pitää henkilöä, joka omaa jotain sellaista tietoa tai taitoa, jota tavallisella maallikolla ei ole. Asiantuntijuutta voi olla yhteiskunnan eri aloilta sekä alueilta. Kun henkilöllä on ymmärrystä ja kokemusta jostakin erityisestä, tekee se hänestä asiantuntijan kyseisestä aiheesta ja nostaa hänet hierarkkisesti maallikkoa ylemmäksi. (Hyvärinen ym. 2017, 181.)

Tulee silti muistaa, ettei asiantuntijuus ole kyky tai pysyvä ominaisuus. Asiantuntijuus määrittyy aina toiminnassa ja vuorovaikutuksessa. Asiantuntijuus on pikemminkin sitä, mitä ihmiset tekevät ja saavat sen kautta tietoa, kuin että se olisi ihmisen pysyvä ominaisuus tai tietovarasto. (Hyvärinen ym. 2017, 182.)

Asiantuntijan haastattelu on erittäin hyödyllistä silloin kun halutaan jotain määrättyä tietoa tutkittavasta aiheesta. Asiantuntijahaastattelu auttaa saamaan esimerkiksi sellaista tietoa, joka ei ole näkyvässä tai jota ei ole nostettu esiin muissa yhteyksissä, koska se ei ole ollut oleellista tietoa. (Hyvärinen ym. 2017, 184.)

Asiantuntijahaastattelun voi toteuttaa monilla eri haastattelutyypeillä. Yleisin asiantuntijahaastattelun toteutustapa on teemahaastattelu. Tämä on puolistrukturoidun haastattelun muunnelma. Haastattelussa pysytään silloin valitun aihepiirin ympärillä. (Hyvärinen ym. 2017, 186.)

Kun tehdään asiantuntijahaastattelu, on edellytyksenä, että kysymysten tulee olla räätälöityjä sekä täytyy olla valmius muokata haastattelun runkoa haastattelun edetessä. Kun halutaan saada enemmän tietoa, on pystyttävä esittämään sellaisia jatkokysymyksiä, jotka tuovat mahdollisesti esiin asiantuntijan piilossa olevaa tietoa. Tämän vuoksi asiantuntijahaastattelu vaatii paljon pohjatyötä. Asiantuntijahaastattelu on samanlainen vuorovaikutustilanne kuin muutkin haastattelutilanteet. Siksi on erityisen tärkeää, että osaa lukea

tilannetta sekä muokata omaa rooliaan, jotta saavutetaan se lopputulos, jota on haettu. (Hyvärinen ym. 2017, 188.)

5.1 Aineiston keruu ja analyysi

Asiantuntijahaastattelut tehtiin kolmelle ohjaajalle, jotka ovat työskennelleet toimintakeskuksissa. Toimintakeskukset ovat sijainneet Helsingissä, Lahdessa ja Riihimäellä. Kaikki haastateltavat vastasivat samoihin yhdeksään kysymykseen, jotka heille laitettiin sähköpostitse (Liite1). Asiantuntijoihin on oltu myös yhteydessä puhelimitse, jotta saatoimme esittää tarkentavia kysymyksiä. Kysymyksillä pyrimme saamaan laajan kuvan toimintakeskuksen toiminnasta ja vaikutuksesta kunkin paikkakunnan romaniyhteisöön.

Toimintakeskukset olivat toiminta ajatukseltaan samantapaisia. Helsingin ja Lahden toimintakeskuksilla oli ollut jonkinasteinen rahoitus, joka mahdollisti toiminnan. Riihimäen toimintakeskus toimii vapaaehtois pohjalta. Kaikissa toimipisteissä pyrittiin rakentamaan yhteisöllisyyttä ja ennaltaehkäisemään syrjäytymistä sekä olemaan tukena jo syrjäytyneille. Toimintakeskuksissa oltiin tukemassa ja auttamassa asiakkaita eri viranomaistahojen yhteydenpidossa. Haastatteluissa nousi hyvin esiin se miten erilaisia eri paikkakunnilla toimineet toimintakeskukset ovat kuitenkin olleet esimerkiksi asiakaskuntansa puolesta.

Helsingissä toiminut Kaalo päiväkeskus oli ensimmäisiä toimintakeskuksia romaneille. Kaalon toiminta oli yksi Diakonissalaitoksen hankkeista, sen asiakaskunta koostui selkeästi ja näkyvästi jo pitkälle syrjäytyneistä romaniasiakkaista. Heistä useat olivat moniongelmaisia päihde- ja mielenterveysongelmaisia ja elivät pääsääntöisesti romaniyhteisön ulkopuolella. Vaikka romaniyhteisö huolehtii myös moniongelmaisista jäsenistään, päihteiden käyttö oli vieraannuttanut heidät yhteisöstään ja jopa sukulaisistaan. Heistä monet olivat tämän vuoksi tilanteessa, etteivät he saaneet eivätkä voineet pyytää aikaisemmin tukea ja apua romaniyhteisön sisältä vaikeisiin elämäntilanteisiinsa. Monet olivat jo niin syrjäytyneitä, etteivät osanneet käyttää hyödykseen yhteiskunnan palvelujärjestelmän tarjoamaa tukea.

Lahdessa ja Riihimäellä toimintakeskusten kävijöistä monet olivat syrjäytyneitä, mutta heillä lähes kaikilla oli joitakin yhteyksiä paikalliseen romaniyhteisöön. Molemmissa toimintakeskuksissa pystyttiin olemaan tukena paikallisille romaneille järjestämällä heille tukityötä ja työkokeiluja sekä tarjoamaan paikka, jossa he voivat olla osana romaniyhteisöä.

Toimintakeskuksissa autettiin saamaan kävijät mukaan tavallisiin arjen toimiin ja sitä kautta aktivoimaan heitä toimintaan mukaan. Niissä on yhdessä siivottu pihoja ja kunnostettu yhteisiä tiloja, nuoremmille kävijöiden kanssa on myös kunnostettu autoja. Toimikeskuksissa on pidetty erilaisia kerhoja, joihin kävijät ovat voineet osallistua oman kiinnostuksensa mukaan. Toimintakeskuksissa on mahdollistunut hoitaa monia päivittäisiä asioita, esimerkiksi asiakkaita on autettu hoitamaan pankki asioitaan nettipankin kautta, mitä monet eivät osanneet itse tehdä. Toimintakeskuksissa mahdollistettiin pyykinpesu ja vaatteiden korjaus sekä henkilökohtaisen hygienian hoito. Toiminnan kautta on annettu ruoka apua sitä tarvitseville. Romanivanhuksien mukana olo toiminnassa on ollut keskeisessä osassa, koska sitä kautta on saatu kokemus aidosta yhteisöllisyydestä, jossa useat sukupolvet voivat olla yhdessä ja kokea yhteenkuuluvuuden tunnetta.

Haastateltavat kertoivat monien asiakkaiden lähteneen jälleen mukaan yhteiskuntaan toiminnan kautta. Useat innostuivat työkokeilun jälkeen lähtemään työelämään ja monia nuoria on saatu innostumaan opiskelusta.

Toimintakeskusten suurin haaste haastateltavien mukaan on rahoitus. Toimintakeskuksiin on vaikea saada pysyvää rahoitusta, jolla pystyttäisiin palkkaamaan vakituista henkilökuntaa. Toimintakeskukset toimivat pitkälti työllistämistukien varassa olevien työntekijöiden avulla. Työn haasteellisuus on koettu voimia vieväksi niin henkisesti kuin fyysisestikin, sillä toiminnan pyörittäminen on ollut usein vain kahden kolmen ihmisen varassa. Haastateltavat kokivat saaneensa paljon tukea omaan jaksamiseensa ohjausryhmiltä, jotka ovat koostuneet kaupungin eri virkamiehistä, seurakuntayhtymän diakoneista ja muista tärkeistä viranomaisista. Heidän kauttaan on tullut tarvittava työnohjaus ja tuki työhön. Ohjausryhmät ovat olleet niillä paikkakunnilla, joilla toimintaa on pyöritetty hankkeen avulla.

Haastateltavat kertoivat palautteen olleen osittain säännöllistä. Useat asiakkaat ovat kokeneet paikan ja toiminnan hyväksi ja saaneensa sieltä tarvittavan avun ja tuen. Osa kävijöistä ei kokenut saaneensa tarpeeksi hyötyä toimintakeskuksen tarjoamista palveluista. Palautteissa tulee kuitenkin huomioida, ettei toimintakeskuksen toimintamuoto ole sellainen, johon kaikki voisivat sitoutua tai olla siitä kiinnostuneita. Yleensä ottaen palautteissa on ollut positiivinen sävy, mikä on kannustanut jatkamaan eteenpäin. Toimintakeskukset on kuitenkin mielletty paikoiksi, joihin ihminen saa tulla sellaisena kuin on ja missä saa kohdata yhteisöllisyyttä sekä kokea itsensä tervetulleeksi.

Kaikki kolme asiantuntijaa, joille teimme haastattelun, olivat hyvin myötämielisiä toimintakeskuksen perustamiseen. Heidän mielestään on heti perustamisesta alkaen hyvä ottaa huomioon työntekijöiden riittävyys. Haastateltavien mukaan on tärkeää, että ohjaajiksi valitaan henkilöitä, jotka ovat riittävän motivoituneita työhön, sillä työ on erittäin vaativaa henkisesti.

Haastateltavien mielestä toimintakeskus on paikka, jossa kyetään auttamaan jo syrjäytyneitä sekä ennaltaehkäisemään syrjäytymistä. Toimintakeskuksen tulee olla paikka, jossa jokainen kävijä on saman arvoinen ja kokee itsensä hyväksytyksi.

Haastateltavat toivat esiin myös työntekijöiden tukiverkoston tärkeyden, jota ei saa unohtaa, kun ollaan perustamassa toimintakeskusta. Heidän mielestään ulkopuolinen ohjaus ja apu on ensisijaisen tärkeää työntekijöille. (Hedman, Theslund, Åkerlund, 2020.)

Teimme Webropol-kyselyn Salon romaneille (Liite 2). Kyselyssä tavoitimme arviolta vain viidesosan kaupungin romaneista, mikä oli meille pettymys. Olimme sopineet kyselyajankohdat lähestulkoon kaikkien kanssa, mutta saimme suurimmalta osalta viime hetken peruutusilmoitukset. Saimme kyselyyn vastaukset 21 henkilöltä. Vastaajista suurin osa kuului ikäluokkaan 40–62-vuotiaat. Kyselyyn vastanneista 10 oli miehiä ja naisia 11.

Vastanneista 76 % koki itsensä kuuluvaksi osaksi Salon romaniyhteisöä. Vastaavasti 33 % ei pitänyt yhteyttään romaniyhteisöön riittävänä, mistä voidaan päätellä, että romaniyhteisössä kaivataan kanssakäymistä toisiin romaneihin enemmän. Vastanneista suurin osa on yhteydessä sukulaisiin ja ystäviin puhelimitse ja fyysisesti viikon aikana 5–10 kertaa. Tästä voidaan päätellä vastanneilla olevan suhteellisen hyvät sosiaaliset verkostot. Tähän voi osaltaan vaikuttaa se, että vastanneista suurin osa, 47,62 % on työelämässä mukana. Kyselyyn ei saatu vastauksia yhdeltäkään työttömältä, joten heidän sosiaalisesta verkostostansa ei ole vertailukelpoista tietoa.

Toimintakeskuksen ajatellaan vastanneiden keskuudessa olevan vastaus romaniyhteisön tarpeisiin, sillä vastanneista 71 % oli tätä mieltä. Vastanneista 71 % oli myös valmiita lähtemään mukaan toimintakeskuksen toimintaan.

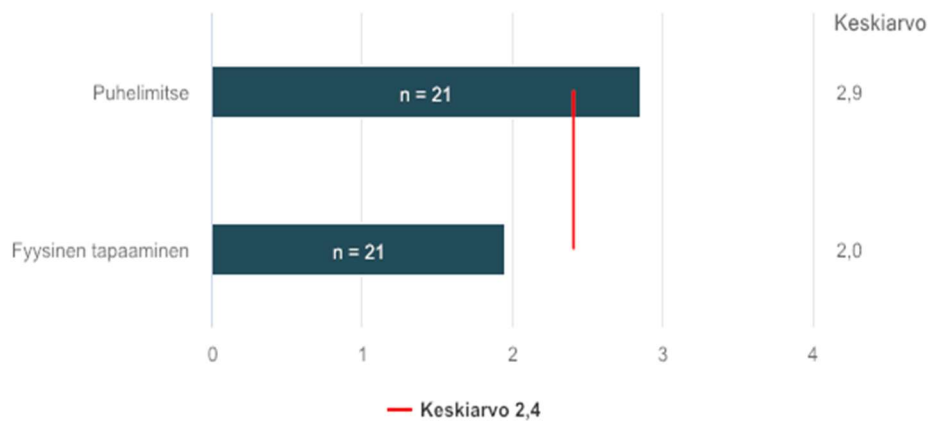
Kyselyyn vastanneilla oli mahdollisuus kertoa omia ajatuksiaan toimintakeskuksesta ja Salon romaniyhteisöön koskevista asioista. Vastauksista nousi vahvasti esiin tarve yhteiselle olemiselle ja tekemiselle.

Vaikka saimme kyselyyn vähän osanottajia, niin vastauksista voi kuitenkin vetää yhteenvedona Salon romaniyhteisön kaipaavan yhteisöllisyyttä ja että toimintakeskuksen suunnitelma voisi olla heidän mielestensä keino yhteisöllisyyden rakentamiseksi.

5.2 Haastateltavien näkemykset toimintakeskuksesta

Webropol-kyselyn pohjalta voidaan päätellä toimintakeskuksen tarpeellisuutta. Kyselyyn vastasi 21 henkilöä, joiden ikäjakauma oli 16–69-vuotiaiden välillä. Heistä 11 oli naisia ja 10 miehiä. Työssä käyviä vastanneiden joukossa oli 10, opiskelijoita oli kolme ja eläkeläisiä kahdeksan.

4. Kuinka monta kertaa olet kontaktissa ystäviisi/sukulaisiisi viikoittain: Vastaajien määrä: 21

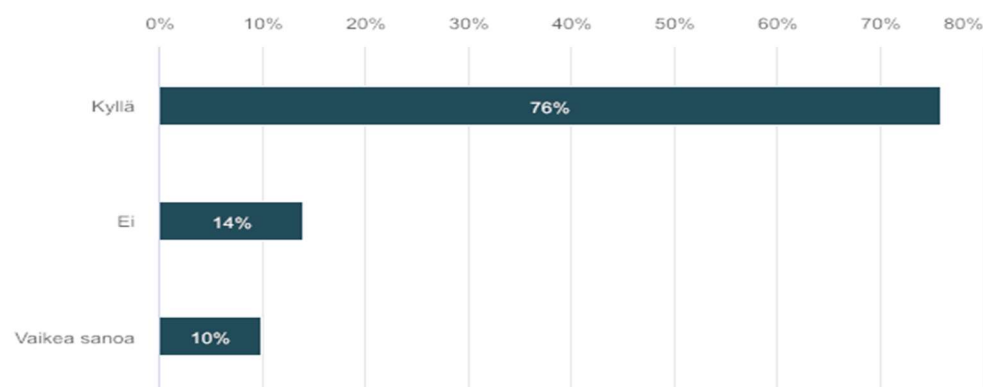
Kuva 1. kontaktit

Taulukko 1. kontaktit

	0-5	5-10	10-20	yli 20	Keskiarvo	Medi-aani
Puhelimitse	4,76%	38,1%	23,81%	33,33%	2,86	3
Fyysinen tapaaminen	33,33%	42,86%	19,05%	4,76%	1,95	2

Saatujen vastauksien perusteella voidaan päätellä vastaajien olevan kontaktissa puhelimen välityksellä keskiarvoisesti enemmän ystäviin ja sukulaisiinsa viikon aikana. Mielestämme tämä tarkoittaa, että yhteisön jäsenet ajattelevat puhelin kontaktien riittävän, joten fyysisen sosiaalisen kanssa käymisen merkitys on vähentynyt.

5. Koetko olevasi osa paikallista romaniyhteisöä Vastaajien määrä: 21

Kuva 2. osallisuus yhteisöön

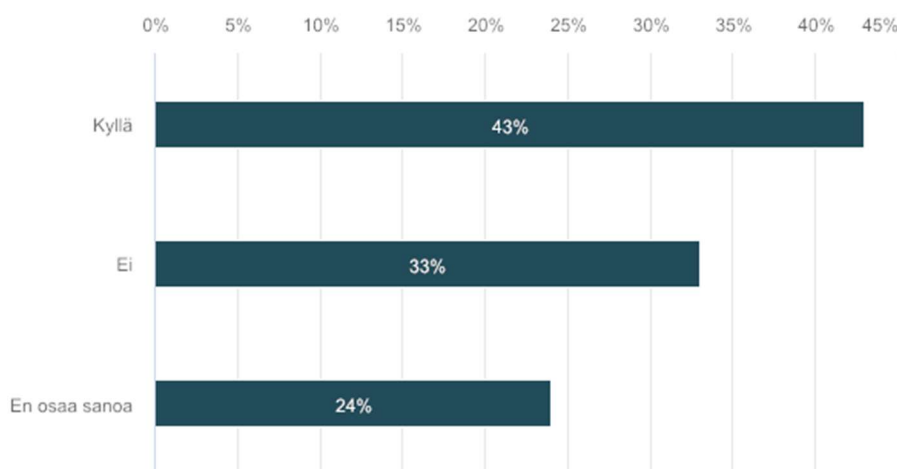
Taulukko 2. osallisuus yhteisöön

	n	Prosentti
Kyllä	16	76,19%
Ei	3	14,29%
Vaikea sanoa	2	9,52%

Vastaajista suurin osa koki kuuluvansa Salon romaniyhteisöön. Osalla vastanneista oli kuitenkin tunne, etteivät kuuluneet enää yhteisöön. Mielestämme tämä kertoo osittaisesta syrjäytymisestä paikallisesta romaniyhteisöstä.

6. Koetko yhteytesi Salon romaniyhteisön kanssa riittäväksi

Vastaajien määrä: 21

Kuva 3. yhteys yhteisöön

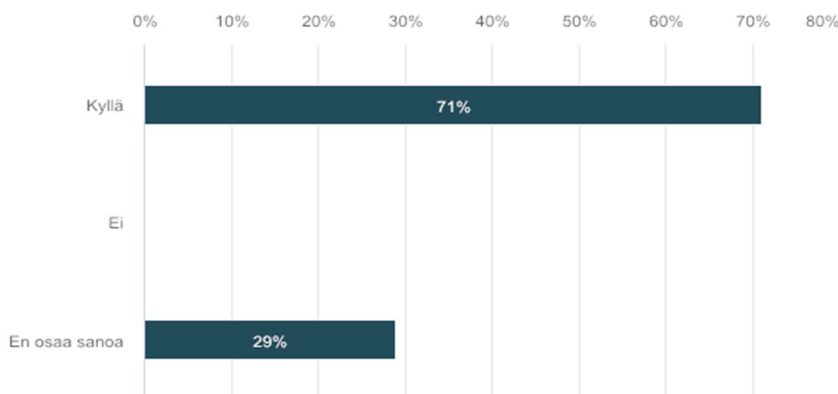
Taulukko 3. yhteys yhteisöön

	n	Prosentti
Kyllä	9	42,86%
Ei	7	33,33%
En osaa sanoa	5	23,81%

Kysymyksen vastaukset jakoutuivat tasaisesti. Mielestämme vastauksien jakautuminen näin paljon kertoo kuitenkin siitä, että kanssakäymistä toisten yhteisön jäsenien kanssa ei ole riittävästi ja sitä kaivattaisiin enemmän.

7. Voisiko toimintakeskus olla mielestäsi vastaus Salon romaniyhteisön tarpeisiin

Vastaajien määrä: 21

Kuva 4. tarpeellisuus

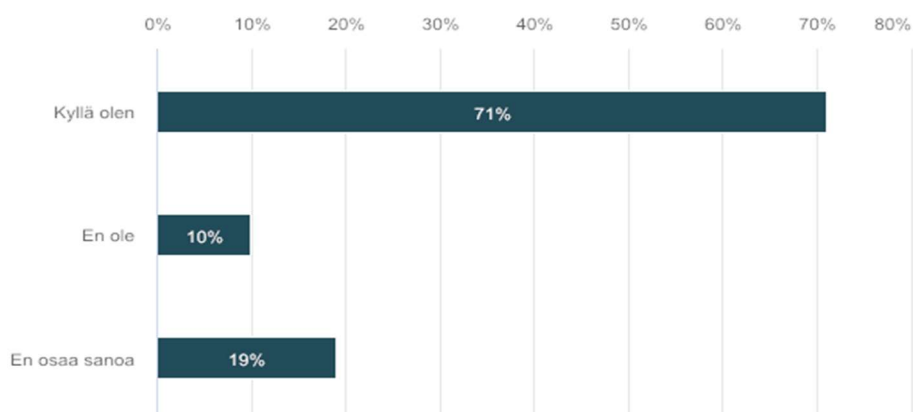
Taulukko 4. tarpeellisuus

	n	Prosentti
Kyllä	15	71,43%
Ei	0	0%
En osaa sanoa	6	28,57%

Vastaajista enemmistö näkee toimintakeskuksen olevan vastaus Salon romaniyhteisön tämänhetkiseen tarpeeseen.

8. Olisitko valmis lähtemään mukaan toimintakeskuksen toimintaan?

Vastaajien määrä: 21

Kuva 5. osallisuus

Taulukko 5. osallisuus

	n	Prosentti
Kyllä olen	15	71,43%
En ole	2	9,52%
En osaa sanoa	4	19,05%

Suurin osa vastanneista olisivat motivoituneita lähtemään mukaan toimintakeskuksen toimintaan.

9. Omat ajatukset Salon romaneiden yhteisöllisyyden vahvistamiseksi

Vastaajien määrä: 18

Vastaukset
Enemmän fyysistä tapaamista
Salossa yhteisöllisyys on mielestäni linkittynyt liaksi sukujen omaksi yhteydeksi. Olisi hienoa päästä kokemaan laajemmassa ympäristössä yhteisöllisyyttä romanien kesken. Toimintakeskus ajatus voisi olla juuri se oikea tapa lähestyä kaupungin romaneita.
kanssa käymistä voisi olla enemmän
Kyllä olisi tärkeää saada enemmän yhdessä oloa.
-Yhdessä olo - mielekästä tekemistä
Pitäisi käydä kodeissa enemmän Yhteisöllisyyden hyviä puolia tulisi pitää esillä Yhteiset tapahtumat
Näen yhteisöllisyyden vahvistamiseksi kartoittamalla perheen tarpeet, kohtaamalla ne. Sen kautta pystytään vahvistamaan yhteisöllisyyttä sekä ihmisen identiteettiä.
Yhteisöllisyydestä pitää puhua, olla auttamassa omalla osalta yhteisöllisyydessä ottamalla ihmisiin kontakteja.
SAADA PAIKKA JOSSA KOHDATA MUITA IHMISIÄ JA OLLA TUKENA JA APUNA ARJESSA JOTKA TARVITSEVAT APUA ARJEN KESKELLÄ.
Olisi hyvä, jos asian eteen voitaisiin tehdä jotain, sillä nykyisin on hyvin vähän yhteyttä toisiin romaneihin
Itselleni haastavaa lähteä oikein mihinkään, kun ollut pitkään sivussa
Toimintakeskus voisi olla hyvä ratkaisu
Olla enemmän tekemisissä keskenään.
Yhteistä toimintaa tarvitaan, sekä yhteistä ajanvietettä. Tarvitaan paikkaa, johon voi tulla keskustelemaan muiden kanssa, sekä paikka missä huomioitaisiin kaiken ikäisten ihmisten tarpeet.
kerho olisi kiva
ei ole tarpeen
Jokin paikka tai jokin mikä luo yhteyden, sekä yhteisöllisyyden jälleen paikallisen romaniyhteisön välillä
Paikka, jossa voisi kokoontua ja tehdä jotain yhdessä.

Kuva 6. mielipide

Salon romaneille tehdyssä kyselyssä nousi selkeästi esiin toimintakeskuksen tärkeys yhteisöllisyyden luojana ja paikkana, jossa eri sukupolvet voisivat olla yhdessä. Saatujen vastauksien perusteella toimintakeskussuunnitelma on Salon romaniyhteisöön tarpeellinen.

5.3 Opinnäytetyön suunnittelu

Suunnittelun alusta lähtien olemme pitäneet keskeisenä palveluohjausta sekä sosiaalista kuntoutusta, jonka kautta yhteisöä pyritään tukemaan ja auttamaan. Näimme tarpeelliseksi myös kulttuurin, kielen ja yhteisöllisyyden vahvistamisen. Toimintakeskussuunnitelma on tärkeä sillanrakentaja Salon romaniyhteisön ja yhteiskunnan välillä. Tämän kautta olisi mahdollisuus madaltaa kynnystä koulutuksiin ja työelämään. Toimintakeskuksen kautta olisi myös mielestämme mahdollisuus pitää esillä yhteiskunnan tarjoamia palveluita ja mahdollisuuksia romaneille.

Suunnitteluvaiheen alussa meillä oli ajatuksia toimintakeskussuunnitelman suhteen ja sen laajuudesta. Suunnittelun edetessä jouduimme rajaamaan aiheita, jotta se ei tulisi liian laajaksi.

Pääsimme suunnitteluvaiheen alussa 26.11.2018 esittelemään opinnäytetyömme ajatusta Salon romaneille. Olimme kertoneet omista ajatuksistamme Salon seudun romanit ry:n hallituksen jäsenille, jotka kutsuivat meidät esittelemään ideaa heidän joulujuhlaansa. Otimme kutsun mielellämme vastaan ja kävimme tilaisuudessa esittelemässä toimintakeskussuunnitelmaa. Paikalla oli noin 50 henkeä. Paikalla olleet romanit näkivät tämän tapaisen toiminnan olevan tarpeellista sekä hyödyllistä Salossa. Saimme keskustella heidän toiveistaan sekä samalla paljon vinkkejä siihen, miten meidän tulisi edetä opinnäytetyön suunnittelussa. Opinnäytetyön suunnittelussa hyödynsimme tätä tietoa.

Suunnittelimme toteuttavamme asiantuntijahaastattelun kolmelle asiantuntijalle, jotka aikaisemmin ovat työskennelleet vastuuhenkilöinä romaneille suunnatuissa toimintakeskuksissa sekä päiväkeskuksessa. Paikalliselle romaniyhteisölle päätimme järjestää kyselyn Webropolin avulla, jotta voimme kerätä tietoa toimintakeskuksen tarpeesta sekä toiveista.

Opinnäytetyön suunnittelun seuraava vaihe oli opinnäytetyön rungon suunnittelu ja lähdemateriaalin kartoittaminen aihealueittain. Laadimme myös alustavan aikataulun opinnäytetyön etenemiselle.

5.4 Opinnäytetyön toteutus

Aloitimme opinnäytetyön kirjoittamisen ja lähdeaineiston keräämisen loppu syksystä 2019. Kartoitimme lähdemateriaalia ensin monipuolisesti, jonka jälkeen yhdessä teimme rajauksia siitä mitä lähdemateriaaleja käytämme, jotta voimme säilyttää opinnäytetyössä yhtenäisen kokonaisuuden. Lähde aineiston keräämistä hidasti keväällä 2020 koronavirus, minkä vuoksi kirjastot olivat pitkään kiinni emmekä saaneet sitä kautta lähdekirjallisuutta.

Halusimme nostaa romanikulttuurin osuutta opinnäytetyössä, jotta romaniyhteisön erityispiirteet tulisivat näkyväksi paremmin ja sitä kautta toimintakeskuksen tarpeellisuus romaneille. Meidän oli suhteellisen helppo kirjoittaa romanikulttuurista koska me kaikki elämme romaniyhteisössä noudattaen sen tapakulttuuria. Tämä toi toisaalta myös haasteita sillä monet asiat olivat meille itsestään selvyyksiä, joten meidän piti tarkastella kirjoitettua aineistoa kriittisesti.

Saimme tehtyä haastattelut asiantuntijoille, vaikka siinäkin koronavirusepidemia pääsi vaikuttamaan. Haastattelut oli alun perin tarkoitus suorittaa henkilökohtaisesti, mutta koronan vuoksi jouduimme suorittamaan haastattelut sähköisesti sekä tekemään tarkennuksia puhelimen välityksellä. Haasteena oli myös saada vastaukset asiantuntijoilta heidän tiukan aikataulunsa vuoksi.

Koimme saman ongelman myös Salon romaneille tehdyn kyselyn kohdalla. Emme tavoittaneet läheskään kaikkia, joten kyselyn otannasta tuli suhteellisen pieni. Olemme kyllä toimintakeskuksesta keskustelleet useimpien paikallisen romaniyhteisön jäsenten kanssa ja heidän viestinsä on ollut toimintakeskussuunnitelmalle myötämielinen.

6 TOIMINTASUUNNITELMA TOIMINTAKESKUKSELLE

*Toimintakeskus
Toivon kipinä*

<i>Idea ja mielipiteiden kartoitus</i>	<p>IDEA</p> <ul style="list-style-type: none"> Ideaa mietitty useasta näkökulmasta huomioiden eri ikäiset Salon romanit <p>YHTEISÖN MIELIPIIDE</p> <ul style="list-style-type: none"> Palaute hyväksyntä 	<ul style="list-style-type: none"> Idean esittäminen Salon romaneille. positiivinen/ negatiivinen palaute Antaako yhteisö hyväksynnän idealle
<i>Yhdistys</i>	<p>YHDISTYKSEN PERUSTAMINEN</p> <ul style="list-style-type: none"> Patentti ja rekisterihallitus Perustamiskirja 	<ul style="list-style-type: none"> Perustamisilmoitus + 100€ 3 perustajajäsenen allekirjoitus Hallitus Säännöt Toimitilat
<i>Toimintakeskuksen toiminta</i>	<p>Toimintaa ikäryhmittäin</p> <ul style="list-style-type: none"> 7–16-vuotiaat 17–30-vuotiaat 31–55-vuotiaat +56-vuotiaat <p>Yhdistystoimintaa</p> <ul style="list-style-type: none"> Luottamustehtävät Jäsenyys Toimintakeskuksen tuottamat palvelut ja etuudet 	<ul style="list-style-type: none"> Läksynurkka Kerhotoimintaa Harrastustoimintaa Opinto-ohjaus Palveluohjaus Vertaistuki Viriketoimintaa Ruoka, kahvi, päivän lehti, vaatehuolto, pelit

Kuvio 1. Toimintakeskuksen perustaminen

Yhdistyksen perustamiseen Kari Loimun (2013, 17) kirjassa Yhdistyksen abc esitetään kaksi vaihtoehtoa, rekisteriin merkitty yhdistys tai rekisteriin merkkämaton yhdistys. Rekisteriin merkityn yhdistyksen tulee noudattaa lain ja yhdistysrekisteritoimiston antamia ohjeita ja määräyksiä (L 1989/503). Valitsimme mallin, jossa yhdistys on merkitty rekisteriin.

Yhdistyksen perustus tarvitsee aktiivisia vapaaehtoisia, jotka kutsuvat koolle yleisen kokouksen. Kokoontunut porukka voi yhdessä tehdä perustamiskirjan,

jonka allekirjoittaa kolme yhdistyksen jäsentä. Yhdistyksen tulee miettiä yhdistykselle nimi, ei ole harhaanjohtava ja sen pitää erota rekisterissä jo olevista nimistä. (Loimu 2013, 18.)

Jokainen yhdistys tarvitsee säännöt, joihin jokainen yhdistyksen jäsen sitoutuu, liittyessä yhdistyksen jäseneksi. Yhdistyksen rekisteröimismaksu on sata euroa, joka suoritetaan patentti- ja rekisterihallituksen kotisivuilla, jonka jälkeen voidaan tehdä ”perusilmoitus yhdistysrekisteriin”. Yhdistykselle valitaan niin sanottu hallitus, joka koostuu 4–7 jäsenestä. Hallitukseen valitulla jäsenellä on vähintään vuoden mittainen toimintakausi. Vuoden toimintakaudella pyritään siihen, että jokaisella yhdistyksen jäsenellä olisi mahdollisuus niin halutessaan osallistua yhdistyksen hallituksen toimintaan. (Loimu 2013, 22.)

Laki yhdistyslain muuttamisesta (L 678/2010) mukaan jokaiselle yhdistykselle tulee määrätä tili- ja toiminnantarkastaja lukumäärä, sekä toimikausi. Yhdistyksen perustamisessa kannattaa huolehtia tarkkaan lakien (L503/1989; L678/2010) vaatimat vaatimukset.

Kun yhdistys on perustettu ja sillä on toimiva hallitus, niin seuraava vaihe on etsiä toimintakeskusta varten tarvittavat tilat. Tilojen suhteen pitää ottaa huomioon toimintakeskukseen suunniteltu toiminta, jotta niissä voidaan se toteuttaa. Toiminnalla pyritään vahvistamaan yhteisöllisyyttä, joten myös tiloja valitessa tulee ottaa yhteisön mielipide huomioon. Toiminnan rakennusvaiheessa tulisi ottaa koko yhteisön aktiivisimmat vapaaehtoiset mukaan, näin saadaan toiminnalle ja yhdistykselle niin sanottu omistajuus, joka vahvistaa toiminnan säilyvyyden.

6.1 Toimintakeskus

Toimintakeskus pitää sisällään seinät, joiden sisälle on perustettu yhdistys, joka taas muodostuu jäsenistä. Jäsenet luovat yhdessä yhteisön, jossa syntyy yhteen kuuluvuuden- tunne ja yhteisön jäsen kokee, että voi vaikuttaa asioihin ja toimintaan. Ihminen on sosiaalinen olento, joka etsii toiseen ihmiseen

yhteyttä, josta hän saa myös voimaa (Väyrynen, Kostamo-Pääkkö & Ojaniemi 2015, 15).

Toimiva yhdistys ja yhteisöllisyys ovat näin ollen toimintakeskuksen peruspilareita. Toimintakeskus, jonka nimitämme tässä toimintasuunnitelmassa ”Toivon kipinä”, on saanut yhdistyksen ja näin siinä on myös yhteisö, joka huolehtii myös heikoista kuin vahvoistakin. Toimintasuunnitelman yhtenä pääajatuksena on, että saisimme paikan, jossa olisi matala kynnyks saada lapset, nuoret, aikuiset ja iäkkäämmät romanit yhteen. Tämän avulla voisimme vahvistaa yhteisöllisyyttä ja kulttuuritiedon siirtymistä sukupolvelta toiselle.

Toimintakeskuksen toiminta on lähtöisin jäsenien tarpeista ja motivaatiosta. Romaniyhteisössä tulee kiinnittää erityistä huomiota ikäjakaumaan, kun suunnitellaan toimintaa. Ikäryhmät romaniyhteisön sisällä olemme miettineet alustavasti oheisen kaavion mallin mukaisesti, joka on tietenkin yhteisön vielä itsensä määriteltävä ennen käyttöönottoa. Mielessämme on suunnitelma, jossa jokaiselle ikäryhmälle on omaa ohjattua toimintaa, ja sen lisäksi toimintaa, joka soveltuu kaikille samanaikaisesti. (Kuvio 1)

KUVIO 2. Toimintakeskuksen palvelut

Kuviossa olemme jakaneet eri-ikäiset omiin ryhmiinsä. Esimerkiksi 7–16-vuotiaille koululaisille mietimme, kuinka toimintakeskus voisi heitä palvella ja huomioida heidän tarpeensa. Kouluikäisten lasten tarve nousi mieleemme oletuksesta lapsien tarpeesta, mutta tuli myös esille kyselyssä, jossa he toivoivat tukea koulutehtävissä sekä kerhotoiminnan kautta saivat tekemistä ja harrastusmahdollisuuksia.

17–30-vuotiaiden toiminnan tarpeen toimintakeskussuunnitelmassa huomioimme tarvelähtöisesti, ja siihen kuuluu mielestämme opastusta ja tiedon jakamista jatko-opintojen mahdollisuuksista, sekä muiden sosiaalisten palveluiden ohjausta. Yhteinen tekeminen harrastuksien kautta on tärkeä elementti, joka myös yhdistää nuoria. Nuoret aikuiset kertoivat kyselyssä ohjauksen tarpeesta opintojen suhteen. He kaipasivat aikuista, jonka luokse olisi helppo tulla kysymään jatko-opintojen mahdollisuuksista.

31–55-vuotiaille mietimme heidän oman kiinnostuksensa mukaisia sekä elämänhallinnan tarpeen mukaisia palveluita, kuten opinto- ja palveluohjausta, sekä myös yhteistä harrastustoimintaa, esimerkiksi sisä- tai ulkokelejä.

56-vuotiaista eteenpäin näimme tärkeäksi vertaistuen merkityksen sekä oman elämän viisauksien jakamisen nuoremmalle sukupolvelle, mikä on ollut vuosisatojen perinne. Tässä iässä monet kokevat haluavat tuntea itsensä vielä tarpeelliseksi ja tärkeäksi, näin yhteisen toiminnan tulisi kuitenkin antaa ikääntyvälle sukupolvelle mahdollisuus vahvistaa omaa minäkuvaa. Jotta 56-vuotiaat saadaan lähtemään kotoaan, niin viriketoiminnan tulisi olla juuri semmoista, jonka he itse kokevat mieleiseksi, kuten retket, pelit tai muu toiminnallinen tekeminen. Mielestämme myös nuorilla on annettavaa iäkkäämmille samalla lailla kuin iäkkäillä on nuorille annettavaa. Nuoret myös voisivat toimintakeskuksessa ohjata iäkkäille viriketoimintaa, joka saattaisi tuoda innostusta myös iäkkäämmälle ikäryhmälle osallistua toimintaan.

Toiminta vastaa sosiaalisen kuntouksen perustarkoitusta, sillä siellä pyritään tukemaan jokaisen kävijän sosiaalista toimintakykyä, auttamaan heidän suhteitaan muihin ihmisiin sekä neuvomaan elämänhallintaan liittyvissä ongelmissa. Toimintakeskuksen toiminta keskittyy antamaan tukea eri ikäryhmille ja näin vahvistamaan jokaisen osallisuutta yhteisen asian parhaaksi. Toimintakeskus antaa mahdollisuuden osallistua ryhmätoimintaan sekä mahdollistaa osallistumisen vuorovaikutussuhteisiin, mikä on yksi sosiaalilain erityistuen määritteistä (L 1301/2014).

6.2 Sosiaalinen kuntoutus toimintakeskuksessa

Sosiaalinen kuntoutus antaa toimintakeskuksessa mahdollisuuden järjestää ryhmä- ja vertaistukea. Erilaiset ryhmätoiminnot ovat mahdollisuus tuoda yhteen myös eri-ikäiset kävijät. Niissä voidaan tukea elämänhallinnassa, kuten kodin askareissa, esimerkiksi ruuanlaitossa, vaatehuollossa tai talouden hallinnassa. Palveluohjaus on myös tärkeää saada osaksi sosiaalisen kuntoutuksen ryhmätoimintaa, ja näin yksilöt pääsevät ymmärtämään palvelupolkuja ja palveluiden tarjontaa.

Ryhmässä toimiminen tuo ihmisiä yhteen, jolloin myös kulttuuritietous välittyy eteenpäin sosiaalisen kanssakäymisen myötä. Toimintakeskus on myös tärkeä paikka vertaistuelle, joka voimaannuttaa ja antaa mahdollisesti ymmärrystä eri-ikäisten ihmisen elämäntilanteisiin. Ikäihmisille vertaistuki mahdollistaa sosiaalisen kanssakäymisen ja mahdollisuuden jakaa omia kokemuksiaan elämästä.

Ryhmätoiminnalla voidaan tukea nuoria ja aikuisia opintojen ohjauksessa, johon he kokevat tarvitsevansa tukea ja rohkaisua. Kaikenlainen ryhmässä toimiminen luo yhteisöllisyyden tunnetta. Kouluikäisille lapsille ja nuorille oma kerhotoiminta tai läksyjen tekeminen ryhmässä antaa rohkaisua ja vahvistaa usein nuoria, jotka eivät välttämättä ymmärrä oppimaansa suurissa ryhmissä.

Ryhmässä järjestettävissä toiminnoissa ja yleensä kaikessa toiminnassa tulee ottaa huomioon eri-ikäiset sekä eri sukupuolta olevat romanit. Toiminta vaatii ammatillisuutta työntekijältä ja hyvää kulttuurin tuntemusta, jotta vältytään loukkaamasta romaniyhteisön jäseniä.

6.3 Yhteisöllisyys toimintakeskuksessa

Toimintakeskuksen yhtenä tärkeimpänä ajatuksena on yhdistää eri romani-sukupolvet. Toimintakeskus antaa mahdollisuuden järjestää erilaista toimintaa, johon voi osallistua ikään ja sukupuoleen katsomatta. Tämä avaa mahdollisuudet järjestää erilaisia tilaisuuksia tai yhteisiä tapahtumia, joissa eri ikäluokat voivat toimia ja viettää aikaa yhdessä. Yhdessäolo mahdollistaa eri-ikäisille

kulttuurinvälistä kanssakäymistä. Tämän kautta ikäpolvien kuilu kapenee ja nuorempi sukupolvi uskaltautuu tulemaan mukaan ikäihmisten kanssa. Näin välittyy yhteisöllisyys, joka tällä hetkellä on vähäistä tai jopa katoamassa.

Romaneille on tärkeää ruokakulttuuri, jonka avulla kokoontuminen yhteiselle aterialle on luontaista sekä luo yhteenkuuluvuuden tunnetta. Tämän tapaisen toiminnan kautta myös aikuiset romaninaiset voivat siirtää perinteisen ruokakulttuurin osaamista nuoremmille sukupolville. Näin on myös mahdollisuus välittää kodinhoidollisia taitoja nuoremmille.

Aikuiset romanimiehet taas siirtävät nuoremmalle sukupolvelle erilaisia taitoja, kuten hevoshoidon ja kädentaidot sekä antavat esimerkin perheen vastuun kantamisesta, johon kuuluu toimeentulosta huolehtiminen.

Musiikki yhdistää eri sukupolvia sekä sukupuolia. Romaneille musiikki on osa elämää ja on vahvasti mukana romanikulttuurissa. Romanit ovat tunteellisia ja käsittelevät musiikin kautta tunnetiloja elämän eri tilanteissa. Musiikilla välitetään niin iloa kuin suruakin ja se on ollut aina osa romanien yhteisöllisyyttä. Voidaankin sanoa, että musiikilla romaneihin terapeuttinen vaikutus, jonka avulla he kykenevät hoitamaan itsessään henkistä puolta. Musiikilla saadaan helposti romaneita yhteen ja sen kautta välittyy tiivis yhteisöllisyys.

Romanikielellä on suuri merkitys yhteisöllisyyden luoja. Toimintakeskus antaa hyvän mahdollisuuden välittää romanikieltä nuoremmalle sukupolvelle. Keskuudessamme on vielä ikäihmisiä, jotka taitavat kieltä hyvin. Toimintakeskus voisi olla paikka, jossa kielen opettelulla ja puhumisella olisi oma osansa. Tämän tapaisessa toiminnassa kynnyksen romanikielen puhumiseen helpottuu.

6.4 Palaute suunnitelmasta

Halusimme saada palautetta tehdystä suunnitelmasta haastatteluun osallistuneilta asiantuntijoilta. Heidän mielestään suunnitelma oli hyvä ja tarpeellinen. Suunnitelmassa oli keskitytty oleellisiin asioihin, jotka tulee ottaa huomioon suunniteltaessa toimintakeskusta. He pitivät hyvänä sitä, että suunnitelmassa

oli huomioitu kaikki ikäryhmät sekä molemmat sukupuolet. Tämä heidän mielestään vahvistaa osallistumista toimintaan, joka puolestaan lisää yhteisöllisyyttä.

Asiantuntijoiden mielestä toimintakeskuksessa voidaan hyödyntää hyvin sosiaalisen kuntoutuksen tuomia mahdollisuuksia yksilöiden kohdalla. He olivat sitä mieltä, että juuri tämä on kantava voima saada toimintakeskussuunnitelma onnistumaan.

Pyysimme palautetta myös Vast vastensa-hankkeen projektipäälliköltä. Hanke perustuu alkuperäisesti toimintakeskussuunnitelmaamme, johon on haettu ESR-rahoitus. Projektipäällikön mielestä toimintakeskussuunnitelma on toteutuskelpoinen, jota on tässä hankkeessa, pilotoidaan soveltuvien osien. Erityisesti sosiaalisen kuntoutuksen menetelmiä ja toimintamalleja voidaan myöhemmin laajentaa muihin haavoittuvassa asemassa olevien asiakasryhmiin. Alustavan kyselyn tulokset osoittivat toiminnan tarpeen paikkakunnalla. Hankkeen aikana selvitetään jatkomahdollisuuksia toimintakeskuksen toiminnalle.

POHDINTA

Vaikka opinnäytetyö on ollut haastava, niin samalla se on ollut antoisaa ja opettavaista. Kun päädyimme opinnäytetyössämme tekemään suunnitelmaa toimintakeskuksesta romaneille, ajatus sen työstämisestä tuntui helpolta ja luontevalta, koska itsekin kuulumme romaniyhteisöön. Meille jokaiselle myös toimintakeskus paikkana oli jossain määrin tuttu. Kun sitten aloimme tekemään opinnäytetyötä, huomasimme eteemme tulevan paljon asioita, joista meidän tuli etsiä uutta tietoa. Monet asiat, jotka olimme ajatelleet hallitsevamme ja jotka olivat meille itsestään selvyyksiä, eivät todellisuudessa näin olleetkaan vaan jouduimme etsimään todellista tietoa monista eri lähteistä.

Koska meitä oli kolme kirjoittajaa, teimme selkeän työnjaon siitä mitä kukin kirjoittaa. Tämä helpotti paljon työskentelyä ja antoi mahdollisuuden perehtyä omaan osioon paremmin. Pohdimme yhdessä rajauksia aineistoon, jota käytimme opinnäytetyössämme.

Vaikka olimme laittaneet opinnäytetyön prosessin osiin, huomasimme opinnäytetyön keskivaiheilla, että emme olleet pysyneet aikataulussa vaan asioita oli jäänyt hoitamatta. Kävimme useaan otteeseen keskusteluja siitä, miten voimme saada aikataulua kurottua kiinni. Meistä jokainen on opiskellut oman työnsä ohella ja kevät 2020 oli kiireistä aikaa, joten ajan riittäminen opinnäytetyöhön oli haastavaa. Myöskään keväällä puhjennut koronaepidemia ei helpottanut asiaa. Olimme saaneet kerättyä kuitenkin hyvin materiaalia, joten pystyimme viemään opinnäytetyötä eteenpäin.

Halusimme opinnäytetyössä tuoda esiin suhteellisen paljon romanikulttuuria, sillä kulttuurin erityispiirteiden esiin tuominen auttaa ymmärtämään tarvetta sille, että romanit tarvitsevat toimintakeskusta, joka on suunnattu heille ja ottaa kaikessa huomioon heidän erityistarpeensa sekä erilaisuutensa kulttuurillisesti.

Saimme runsaasti arvokasta tietoa, kun haastattelimme kolmea ohjaajaa, jotka olivat olleet töissä romaneille suunnatuissa toiminta- ja päiväkeskuksissa. Haastattelut oli tarkoitus alun perin tehdä henkilökohtaisesti, mutta koronatilanteen vuoksi suoritimme haastattelut sähköpostin ja puhelimen kautta. Haastatteluista nousi usein samoja asioita niistä tarpeista ja ongelmista, jotka olimme omissa keskusteluissamme huomanneet. Tämä oli meille positiivinen kokemus ja koimme, että olimme valinneet oikean aiheen opinnäytetyöhön. Haastattelut nostivat esiin myös toimintakeskusten tärkeyden ja merkityksen romaniyhteisölle.

Kävimme haastatteluiden pohjalta keskustelua siitä, miten romanikulttuuri on muuttunut viime vuosikymmenten aikana. Pohdimme paljon yhteisöllisyyttä ja syrjäytymistä ja niiden vaikutusta romaniyhteisöön koko Suomessa. Opinnäytetyötä tehdessä meille nousi usein keskusteluun sosiaalisen auttamisen tärkeys ja merkitys romaneille.

Olemme yhdessä pohtineet opinnäytetyön aikana toimintakeskuksen merkitystä romaneille valtakunnallisesti. Toimimme eri romanijärjestöissä ja saamme olla sitä kautta mukana seuraamassa läheltä romanien tilanteita koko maassa. Romaniyhteisössä päihde- ja mielenterveysongelmat ovat lisääntyneet viime vuosien aikana rajusti. Syrjäytyminen ja vähäosaisuus on yhä useamman romanin arkipäivää. Syrjäytymisessä ja vähäosaisuudessa ei kyse ole nykyisin ainoastaan nuorista. Yhä useampi aikuisikäinen romani kuuluu syrjäytyneiden joukkoon ja tätä kautta on suuri riski, että syrjäytyminen siirtyy tulevaisuudessa heidän lapsilleen.

Uskomme, että toimintakeskuksella on positiivinen vaikutus koko romaniyhteisöön. Toimintakeskussuunnitelma mahdollistaa monia eri tapoja auttaa ja tukea jo syrjäytyneitä sekä niitä, jotka ovat syrjäytymisuhan alla. Toimintakeskussuunnitelman kautta voitaisiin romaneita tukea löytämään takaisin se voimavara, joka on ollut kantavana voimana läpi vuosisatojen romanikulttuurissa, joka on ollut yhteisöllisyys.

Vaikka opinnäytetyössä olikin monenlaisia vaikeuksia, niin olemme tyytyväisiä lopputulokseen. Prosessin aikana saimme paljon tukea opinnäytetyön

vastuuopettajilta. Mielestämme saimme kasattua hyvän suunnitelman, vaikka koronan vuoksi kirjastot olivat suljettuina emmekä saaneet tarpeeksi lähdekirjallisuutta opinnäytetyötä varten. Opinnäytetyön tekeminen antoi meille kaikille lisää tietoa sekä varmuutta toimia tulevaisuudessa sosionomina.

LÄHTEET

- Myrskylä, P. (2012). Eva analyysi. Hukassa – keitä ovat syrjäytyneet nuoret? Saatavilla 10.6.2020 <https://www.eva.fi/wp-content/uploads/2012/02/Syrjailyminen.pdf>
- Hedman, H. (2009). Suomen romanikieli: sen asema yhteisössään, käyttö ja romanien kieliasenteet. Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen verkkojulkaisuja 8. Saatavilla 10.6.2020 http://scripta.kotus.fi/www/verkkojulkaisut/julk8/Suomen_romanikieli.pdf
- Hedman, H. Asiantuntija. Riihimäki. 15.8.2020
- Hyvärinen, M., Nikander, P. & Ruusuvuori, J. (2017). Tutkimushaastattelun käsikirja. Tampere: Vastapaino
- JYUnity sidosryhmälehti. Saatavilla 3.6.2020 <https://www.jyu.fi/viesti/verkkotuotanto/haastattelu/lu.htm>
- Kestävähkehitys.fi. Syrjäilyminen ja yhteiskunnallinen osallisuus. Saatavilla 10.6.2020 [https://kestavakehitys.fi/seuranta/tulkinnat/-/blogs/syrjailytimisen-torjunta-ja-yhteiskunnallinen-osallisuus? 33 p original_friendly_url_path=%2Fsyrjailytimisen-torjunta-ja-yhteiskunnallinen-osallisuus& 33 delta7193075=20& 33 keywords=& 33 advancedSearch=false& 33 andOpera-tor=true&p_r_p_564233524_resetCur=false& 33 cur7193075=2](https://kestavakehitys.fi/seuranta/tulkinnat/-/blogs/syrjailytimisen-torjunta-ja-yhteiskunnallinen-osallisuus?_33_p_original_friendly_url_path=%2Fsyrjailytimisen-torjunta-ja-yhteiskunnallinen-osallisuus&_33_delta7193075=20&_33_keywords=&_33_advancedSearch=false&_33_andOpera-tor=true&p_r_p_564233524_resetCur=false&_33_cur7193075=2)
- Nieminen, A. (2018). Sosiaalisen kuntoutuksen määritelmä, kentät ja mahdollisuudet. Tampere: Diakonia ammattikorkeakoulu
- L 1989/503. Yhdistyslaki. Saatavilla 20.8.2020 <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1989/19890503>
- L 731/1999. Suomen perustuslaki. Saatavilla 10.6.2020 <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731#L2P17>
- L 678/2010. Laki yhdistyslain muuttamisesta. Saatavilla 19.8.2020 <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2010/20100678>
- L 1301/2014. Sosiaalihuoltolaki. Saatavilla 10.6.2020 <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141301#Pidp446832720>

- Lindh, J., Härkäpää, K. & Kostamo-Pääkkö, K. (2018). Sosiaalinen kuntoutuksessa. Rovaniemi: Lapland University Press
- Loimu, K. (2013). Yhdistyksen abc. Into Kustannus
- Mikkonen, I. & Saarinen, A. (2018). *Vertaistuki sosiaali- ja terveysalalla*. Helsinki: Tietosanoma
- Opetushallitus (2010). Romanilapsen kohtaaminen esi- ja perusopetuksessa Patentti- ja rekisterihallitus (i.a.). Yhdistyksen perustamisilmoitus. Saatavilla 10.8.2020 (https://www.prh.fi/fi/yhdistysrekisteri/yhdistyksen_perustajalle/yhdistyksen_perustamisilmoitus.html#mitailmoittaminennetissamaksaa)
- Raunio, K. (2006). *Syrjäytyminen – sosiaalityötä kiinnostavia näkökulmia*. Helsinki: Gummerus
- Ruusuvuori, J. & Tiittula, L. (toim.) (2005). *Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus*. Tampere: Vastapaino
- Tilastokeskus. Työvoimatutkimus 2016. Saatavilla 10.6.2020 <https://www.stat.fi/til/tyti/2016/index.html>
- Theslund, H. Asiantuntija. Lahti 14.8.2020
- Tulkki, T. (2017). *Pitäjätuvan kohtaamispaikan merkitys ikäihmisille*. (YAMK opinnäytetyö, Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu). Saatavilla 6.6.2020 https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/125285/Tanja_Tulkki.pdf?sequence=1
- Ukkonen-Mikkola, T. (2011). *Sukupolvien kohtaamisia lasten ja vanhuksien yhteisessä palvelukeskuksessa*. (Väitöskirja, Tampereen yliopisto). Tampere: Tampere University
- Vuolasranta, M. (1992). Suomi 75 Lapsi omassa ja vieraassa kulttuurissa - elämysten kautta erilaisuuden arvostamiseen
- Vuokila-Oikkonen, P. & Keskitalo, E. (2018). Sosiaalisen toimintakyvyn voimavara- ja ratkaisukeskeiset menetelmät. Tampere: Diakonia ammattikorkeakoulu
- Väestöliitto (i.a.). Yhteisöllinen ja yksilöllinen kulttuuri. Saatavilla 15.7.2020 https://www.vaestoliitto.fi/monikulttuurisuus/tietoa-monikulttuurisuudesta/monikulttuurinen_parisuhde/yhteisollinen_ja_yksilollinen_ku/
- Yhteisömedia. Mitä sosiaalinen kuntoutus on. Saatavilla 27.8.2020 <https://yhteisomedia.fi/sosiaalinen-kuntoutus/yleista/>

Åkerlund, P. Asiantuntija. Helsinki. 16.8.2020

LIITE 1: Asiantuntija haastattelukysymykset

1. Mitä vaikutuksia toimintakeskuksella saavutitte?
2. Mikä merkitys toimintakeskuksella oli yhteisölle ja kuinka saitte yhteisön osallistumaan toimintaan?
3. Mitä ja minkälaista toimintaa teillä oli?
4. Minkä näkisitte yhtenä tärkeimpänä tai keskeisempänä asiana toimivuuden kannalta?
5. Mitkä olivat toimintakeskuksen haasteet?
6. Mitä palveluita teillä oli tarjota, ja oliko ne mielestänne riittävät?
7. Miten teidän oma jaksamisenne haasteellisessa työssä näkyi?
8. Miten paljon käytitte ulkopuolista apua ja tukea toiminnassanne?
9. Saitteko palautetta asiakaskunnalta toimintakeskuksen merkityksestä? Jos saitte, niin oliko palaute millaista.

LIITE 2. Webropol kysely Salon romaneille

Perusraportti

Salon seudun Romanit

Vastaajien kokonaismäärä: 21

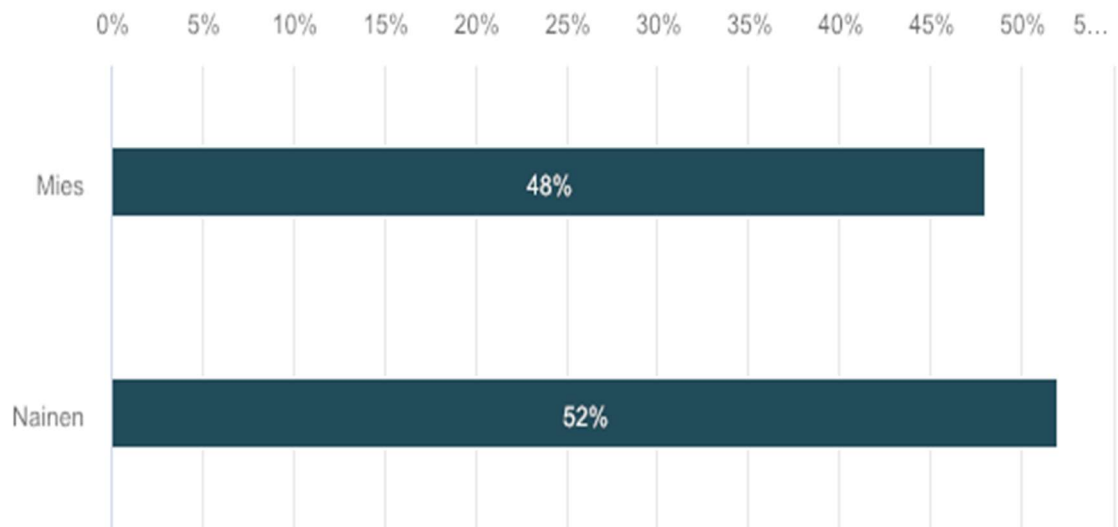
1. Ikä

Vastaajien määrä: 21

Vastaukset
41
53
53
59
63
69
62
46
46
46
62
62
39
16
41
41
16
57
30
33
41

2. Mies/nainen

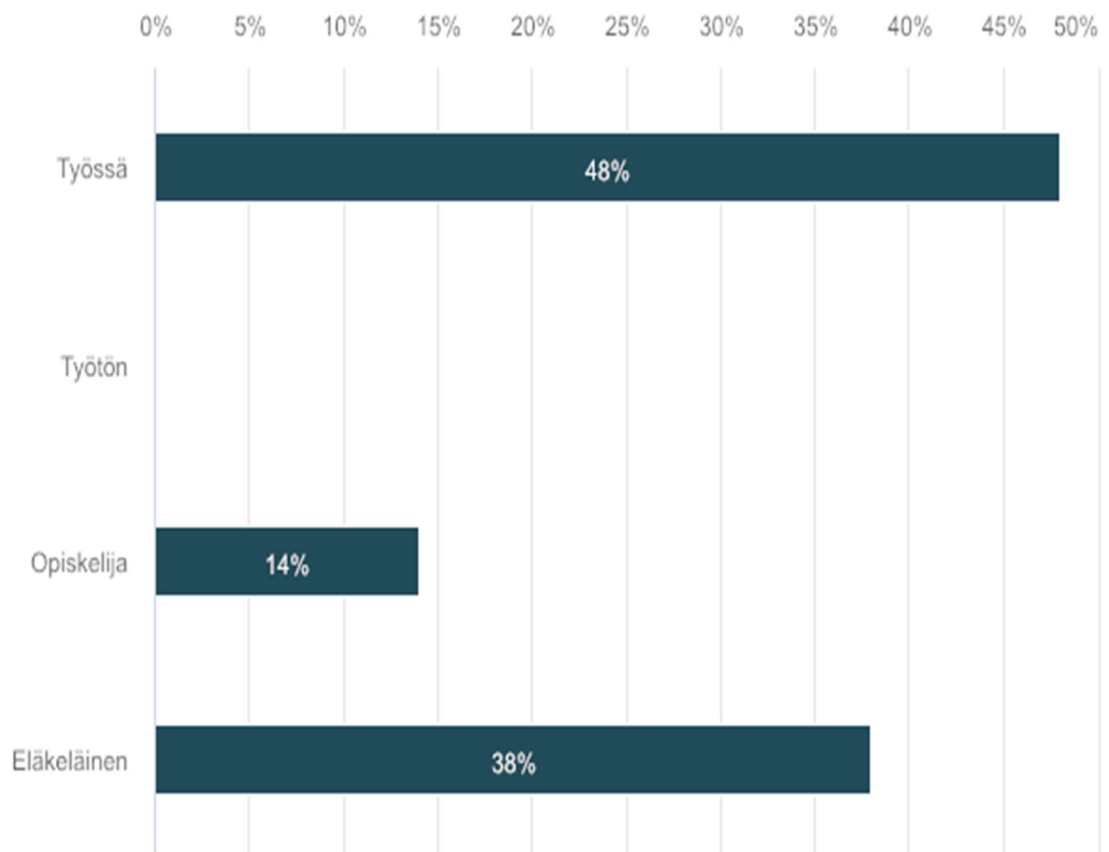
Vastaajien määrä: 21

	n	Prosentti
Mies	10	47,62%
Nainen	11	52,38%

3. Oletko:

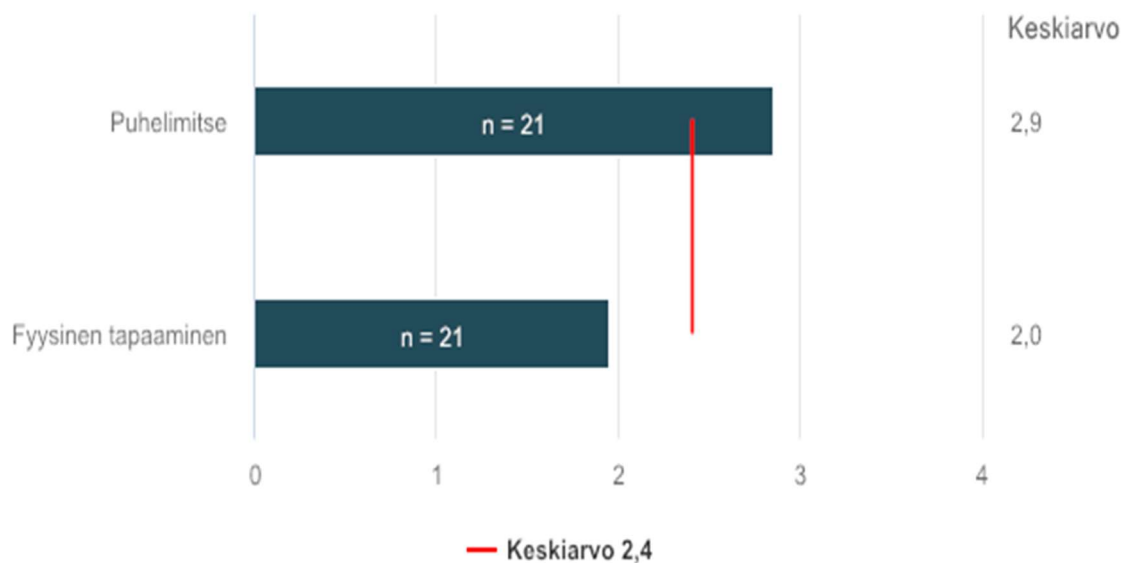
Vastaajien määrä: 21

	n	Prosentti
Työssä	10	47,62%
Työtön	0	0%
Opiskelija	3	14,29%
Eläkeläinen	8	38,09%

4. Kuinka monta kertaa olet kontaktissa ystäviisi/sukulaisiisi viikoittain:

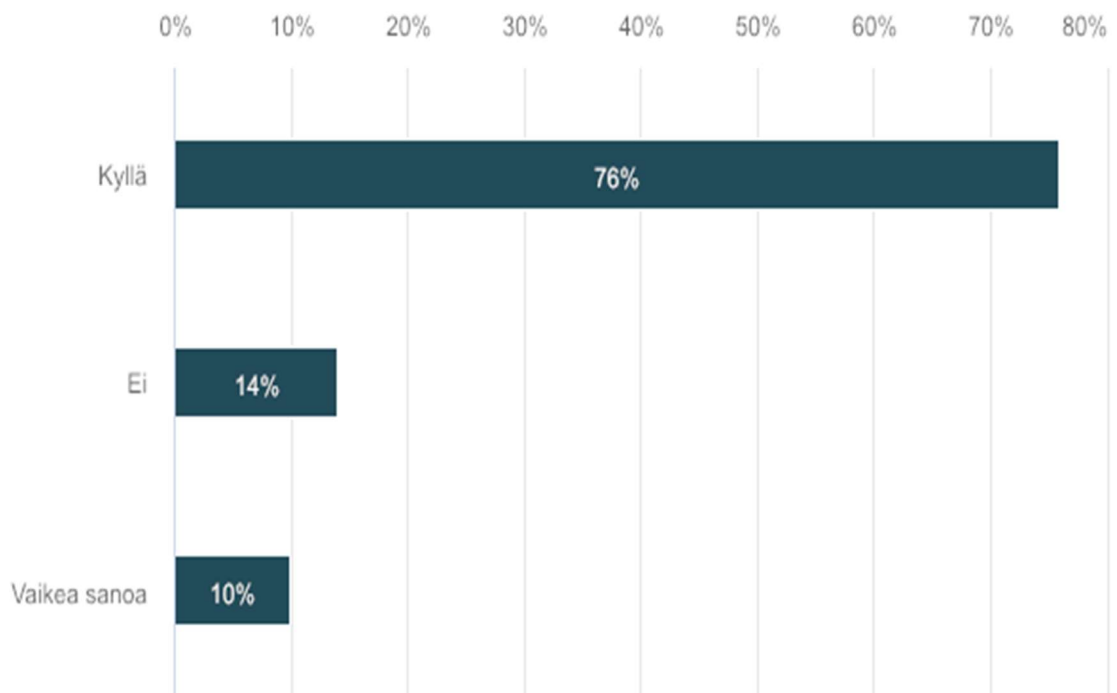
Vastaajien määrä: 21

	0-5	5-10	10-20	yli 20	Keskiarvo	Medi-aani
Puhelimitse	4,76%	38,1%	23,81%	33,33%	2,86	3
Fyysinen ta-paaminen	33,33%	42,86%	19,05%	4,76%	1,95	2

5. Koetko olevasi osa paikallista romaniyhteisöä

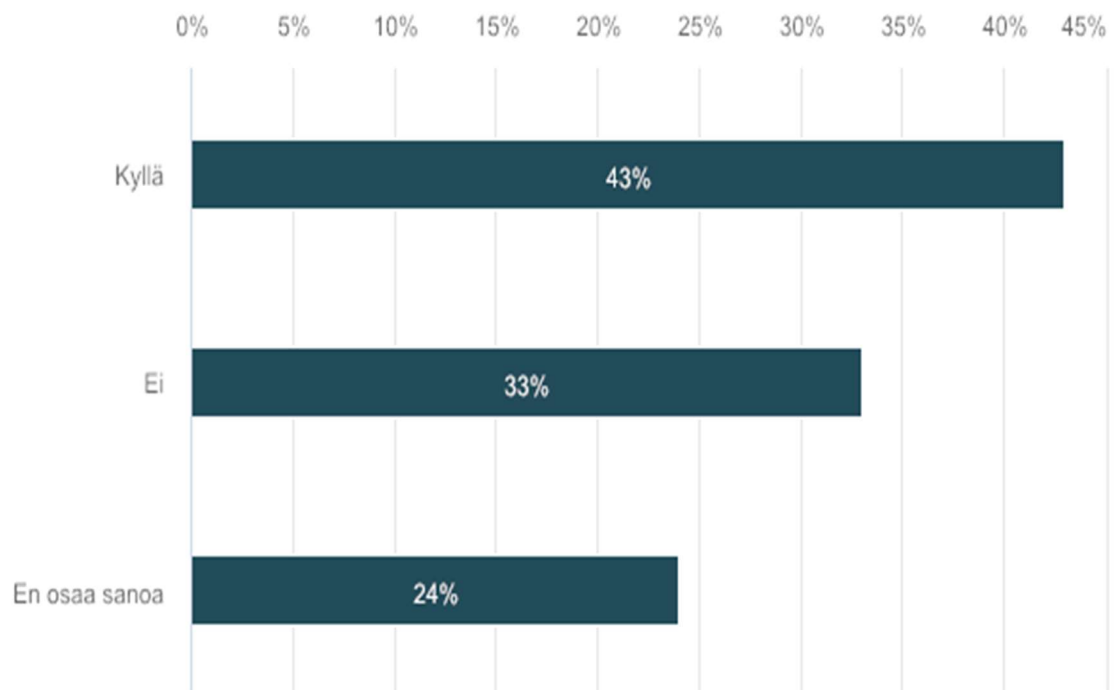
Vastaajien määrä: 21

	n	Prosentti
Kyllä	16	76,19%
Ei	3	14,29%
Vaikea sanoa	2	9,52%

6. Koetko yhteytesi Salon romaniyhteisön kanssa riittäväksi

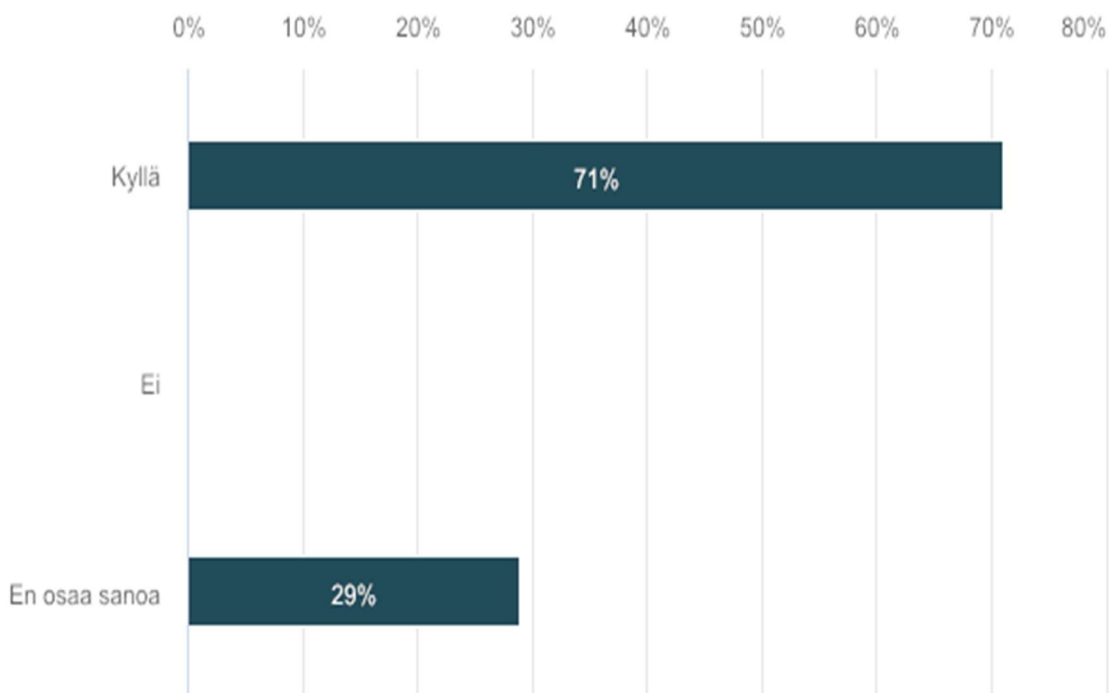
Vastaajien määrä: 21

	n	Prosentti
Kyllä	9	42,86%
Ei	7	33,33%
En osaa sanoa	5	23,81%

7. Voisiko toimintakeskus olla mielestäsi vastaus Salon romanityhteisön tarpeisiin

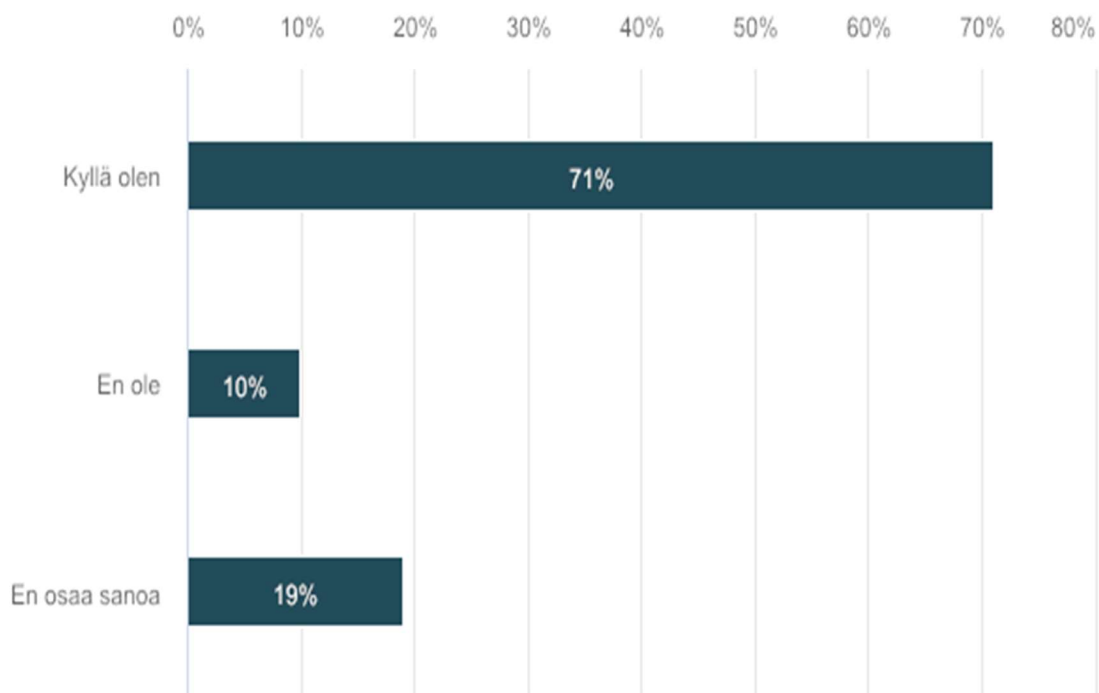
Vastaajien määrä: 21

	n	Prosentti
Kyllä	15	71,43%
Ei	0	0%
En osaa sanoa	6	28,57%

8. Olisitko valmis lähtemään mukaan toimintakeskuksen toimintaan?

Vastaajien määrä: 21

	n	Prosentti
Kyllä olen	15	71,43%
En ole	2	9,52%
En osaa sanoa	4	19,05%

9. Omat ajatukset Salon romaneiden yhteisöllisyyden vahvistamiseksi

Vastaajien määrä: 18

Vastaukset
Enemmän fyysistä tapaamista
Salossa yhteisöllisyys on mielestäni linkittynyt liaksi sukujen omaksi yhteydeksi. Olisi hienoa päästä kokemaan laajemmassa ympäristössä yhteisöllisyyttä romanien kesken. Toimintakeskus ajatus voisi olla juuri se oikea tapa lähestyä kaupungin romaneita.
kanssa käymistä voisi olla enemmän
Kyllä olisi tärkeää saada enemmän yhdessä oloa.
-Yhdessä olo - mielekästä tekemistä
Pitäisi käydä kodeissa enemmän Yhteisöllisyyden hyviä puolia tulisi pitää esillä Yhteiset tapahtumat
Näen yhteisöllisyyden vahvistamiseksi kartoittamalla perheen tarpeet, kohtaamalla ne. Sen kautta pystytään vahvistamaan yhteisöllisyyttä sekä ihmisen identiteettiä.
Yhteisöllisyydestä pitää puhua, olla auttamassa omalla osalla yhteisöllisyydessä ottamalla ihmisiin kontakteja.
SAADA PAIKKA JOSSA KOHDATA MUITA IHMISIÄ JA OLLA TUKENA JA APUNA ARJESSA JOTKA TARVITSEVAT APUA ARJEN KESKELLÄ.
Olisi hyvä, jos asian eteen voitaisiin tehdä jotain, sillä nykyisin on hyvin vähän yhteyttä toisiin romaneihin
Itselleni haastavaa lähteä oikein mihinkään, kun ollut pitkään sivussa
Toimintakeskus voisi olla hyvä ratkaisu
Olla enemmän tekemisissä keskenään.
Yhteistä toimintaa tarvitaan, sekä yhteistä ajanvietettä. Tarvitaan paikkaa, johon voi tulla keskustelemaan muiden kanssa, sekä paikka missä huomioidaisiin kaiken ikäisten ihmisten tarpeet.
kerho olisi kiva
ei ole tarpeen
Jokin paikka tai jokin mikä luo yhteyden, sekä yhteisöllisyyden jälleen paikallisen romaniyhteisön välillä
Paikka, jossa voisi kokoontua ja tehdä jotain yhdessä.